

Τα άλλα έργα του Πωλ Βιριλιό στις «Νησίδες»:

Η πληροφορική βόμβα

Αυτό που έρχεται

Πανικόβλητη πόλη

Το προπατορικό ατύχημα

Καθαρός πόλεμος

Η διαδικασία της σιωπής

Τίτλος πρωτοτύπου: Paul Virilio, *L' Université du désastre*

Πρώτη έκδοση στα ελληνικά: Φεβρουάριος 2008

Μετάφραση: Βασίλης Τομανάς

Εκτύπωση: Αντωνιάδης-Ψαρράς

Εξώφυλλο: Μαμαλάκης [στη σύνθεση διακρίνεται ο κυκλικός επιταχυντής που κατασκευάζεται στην Ευρώπη]

Βιβλιοδεσία: Δεληδημητρίου

Copyright: 2007, EDITIONS GALILÉE

Copyright για την ελληνική έκδοση: εκδ. Νησίδες

Δεσπερέ 3, 54621 Θεσσαλονίκη

τηλ. 2310-236575

www.nissides.gr

I.S.B.N.: 978-960-8263-77-2.

ΠΩΛ ΒΙΡΙΛΙΟ

Το Πανεπιστήμιο της καταστροφής

ΝΗΣΙΔΕΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η διαίσθηση	13
Η αίθουσα αναμονής	22
Πρώτο κεφάλαιο	22
Δεύτερο κεφάλαιο	41
Η φωτοευαίσθητη αδράνεια	59
Τρίτο κεφάλαιο	59
Τέταρτο κεφάλαιο	82
Το Πανεπιστήμιο της καταστροφής	102
Πέμπτο κεφάλαιο	102
Έκτο κεφάλαιο	122
Η αποκάλυψη/ φανέρωση	142

Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΑΝΑΜΟΝΗΣ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

*Όταν έρθει η αποπεράτωση,
αυτό που είναι επιμέρους θα εξαφανιστεί.
Άγιος Παύλος*

Επιμέρους/ μερική η επιστήμη μας, μεροληπτική η συνείδηση που έχουμε των ευεργετημάτων της, η εκτυλισσόμενη παγκοσμιοποίηση εξαφανίζει μία-μία τις οπτικές απάτες μιας Προόδου που είχε φωτίσει τους περασμένους αιώνες, εξ ου και η βασική αρχή της αβεβαιότητας μπροστά στον κίνδυνο ενός ατύχηματος των γνώσεων που θα συμπλήρωνε, αύριο, το ατύχημα των *ουσιών* μιας οικολογίας που παίρνει στα σοβαρά το δεύτερο αριστοτελικό αξίωμα: «Η αποπεράτωση είναι ένα όριο».

Όταν το Ατύχημα γίνεται ολοκληρωμένο, όταν η καταστροφή δημιουργεί σύστημα (οικοσύστημα) και όταν, από συνεχής, η συμφορά γίνεται ένα *συνεχές* [continuum], μ' άλλα λόγια ένα χρονικό διάστημα μιας υλιστικής ανατροπής, τι μένει, πράγματι, από μια φιλοσοφική προσέγγιση που πρόκρινε άδικα τη «διεργασιακή σκέψη», η οποία καταγγέλθηκε ήδη από τον Μωρίς Μερλώ-Ποντύ όταν διαπίστωνε: «Η επιστήμη χειραγωγεί τα πράγματα αλλά αρνείται να τα κατοικεί;»⁶

Για την «επιστήμη» και για τις τεχνολογίες της η αποπεράτωση είναι, λοιπόν, εξ ίσου ένα όριο, ένα *οικοσυστημικό* όριο που εξαφανίζει τις μαθηματικές ιδεατότητες μιας γνώσης στην οποία η «εποικοδομητική» πρακτική της πληροφορίας παρουσιάζεται ως αυτόνομη, καθώς η *ποσοτική ψηφιακότητα* της πληροφορικής

επικρατεί σιγά-σιγά πάνω στην *ποιοτική αναλογικότητα* των ζωτικών μας αντιλήψεων. Εξ ου και η αβεβαιότητα του Λόγου μπροστά στο ατύχημα μιας πρόβλεψης που έχει γίνει πρόληψη, αν δεν είναι απλή προφύλαξη, αλλά που δεν θα μπορούσε να αποτελέσει έναν επαρκή Λόγο, μόνο μίαν αβέβαιη κατ' εκτίμησιν προσέγγιση, που θα καταλήξει, αύριο ή μεθαύριο, στην αναγκαιότητα μιας ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑΣ που δεν θα ενδιαφέρεται πια αποκλειστικά για τα *στοιχεία του καιρού που κάνει* (θερμοκρασία, υγρασία, άνεμοι κτλ.), δηλαδή για την υπομονετική αναζήτηση «μοντέλων» για τις κινήσεις της ατμόσφαιρας, αλλά για τα μυστήρια, για τα *αινίγματα του χωροχρόνου* μιας επιταχυνόμενης δρομόσφαιρας που ξεφεύγει από τις εκτιμήσεις μας, με τις τρομερές της υψηλές πιέσεις, τις καταιγίδες της και τις άγνωστες οικονομικές της κατακρημνίσεις, για να μη μιλήσουμε για την αλλαγή του κλίματος και για τον αντίκτυπο της στον εποικισμό μιας γήινης σφαίρας που έχει γίνει «σμικρυμένο μοντέλο»...

Σ' αυτή την τάξη ιδεών, παρατηρούμε, λόγου χάρη, ότι η Ουκρανία, είκοσι χρόνια μετά το Τσερνομπύλ, απέκτησε ένα «υπουργείο Εκτάκτων καταστάσεων». Εδώ, δεν είναι πια η πολιτική που ανοίγει τα υπουργεία της, αλλά το *κράτος εκτάκτου ανάγκης* που εγκαθιδρύει τη διοίκησή του για να επιχειρήσει να προσαρμοστεί σ' αυτή τη «δυναμική των ρευστών» που ξεφεύγει από την πολιτική οικονομία της περιοχής, όπως η ραδιενέργεια που συνεχίζει να ξεφεύγει από την ιστορική σαρκοφάγο.

Παρόμοια, στον τομέα των ασφαλιστικών ταμείων, οι μεγάλες εταιρείες, που θέλουν να προφυλαχθούν από τις οικονομικές ζημιές των φυσικών καταστροφών, απευθύνονται στο εξής σε γεωγράφους και σε κλιματολόγους. Ουσιαστικά, εν τούτοις, οι οργανισμοί αυτοί στηρίζονται κατά προτίμηση σε ειδικούς στατιστικολόγους και σε μηχανικούς που καταφεύγουν σε *λογισμικά προσομοίωσης των καταστροφών*.

Έτσι, ελπίζοντας, κόντρα σε κάθε ελπίδα, ότι θα συντελέσουν στην πρόληψη των καταστροφών που τους απειλούν, παρευρισκόμαστε στη γέννηση ενός καινούργιου επαγγέλματος: του *επιφορτισμένου με την κατασκευή μοντέλων* της οικονομικής κα-

6. M. Merleau-Ponty, *L' Oeil et l' Esprit*, Gallimard, 1985.

ταστροφής. Όραμα μέλλοντος... Γι' αυτό τον τύπο απασχόλησης δεν έχει προβλεφθεί εν τούτοις μαζική στρατολόγηση γιατί, όπως λέει ένας ειδικός, «για να κάνεις μοντέλα, δεν έχεις ανάγκη από πολύ κόσμο».

Από αυτούς τους ειδικούς σε ζητήματα αρνητικότητας, οι μεν θα μελετούν τις φυσικές καταστροφές και οι δε τις βιομηχανικές καταστροφές, τις επιθέσεις... Ας θυμίσουμε, πάντως, ότι υπάρχουν επίσημα μόνο τρεις με τέσσερις παγκόσμιοι κατασκευαστές ΛΟΓΙΣΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ και ότι το πλεονέκτημα της κατάστασης αυτής για τους ειδικούς μας είναι ότι χρησιμοποιούν, με τα ίδια λογισμικά, κάτι σαν οικουμενική γλώσσα, συντελώντας έτσι στη διπλή περικύκλωση του ΛΟΓΙΚΙΣΜΟΥ, της θεωρίας που ανέπτυξαν ο Γκ. Φρέγκε και ο Μπ. Ράσελ και συνίσταται στην επικράτηση της λογικής του συλλογισμού πάνω στις ψυχολογικές και κοινωνιολογικές πτυχές των μελετώμενων φαινομένων.

Μυθομανία μιας ποσοτικοποίησης που ενθαρρύνεται από τη σταθερή ανάπτυξη της πληροφορικής και των φαινομένων εξέλιξης της πάνω στις απαιτήσεις μιας επικοινωνίας στην οποία η ταχύτητα του αποτελέσματος προέχει σε σχέση με την ποιότητά του· προσέγγιση κανονιστική που φαίνεται να συντελεί σε ένα «προχώρημα των γνώσεων», ενώ καταλήγει μόνο στον *ψηφιακό δογματισμό* που ενέχει αξιόλογους κινδύνους για τη δημοκρατία. Αυτή η θρησκεία του αριθμού θρέφει σήμερα όχι μόνο τις δημοσκοπήσεις, αλλά και το αποτέλεσμα των εκλογών, όπως διαπιστώσαμε, με μία απόκλιση μεταξύ των υποψηφίων ολοένα πιο μικρή, κατά τις πρόσφατες πολιτικές αναμετρήσεις στο Μεξικό, στην Ιταλία, στις Η.Π.Α. ή στη Γερμανία.

Έτσι, ο ΛΟΓΙΚΙΣΜΟΣ πάει να γίνει η βαριά βιομηχανία της εποχής του ψηφιακού, όπως προαισθανόταν ο Μωρίς Μερλώ-Ποντύ: «*Η διεργασιακή σκέψη γίνεται κάτι σαν απόλυτη τεχνητότητα όπως βλέπουμε στην κυβερνητική [cyber] ιδεολογία, στην οποία οι ανθρώπινες δημιουργίες προέρχονται από μια φυσική διαδικασία πληροφορίας, που έχει συλληφθεί με πρότυπο τις "ανθρώπινες μηχανές"*. Υπάρχει σήμερα όχι στην επιστήμη, αλλά σε μια αρκετά διαδεδομένη φιλοσοφία των επιστημών, κάτι τελείως καινούργιο,

γιο, ότι δηλαδή η εποικοδομητική πρακτική θεωρείται αυτόνομη και παρουσιάζεται ως αυτόνομη, και ότι η σκέψη περιστέλλεται εσκεμμένα στο σύνολο των τεχνικών σφετερισμού που έχει επινοήσει»⁷.

Και ο φαινομενολόγος μας μας εφιστά την προσοχή στην τεχνοεπιστήμη, καταλήγοντας: «Να σκέφτεσαι, είναι να ενεργείς με τη μοναδική επιφύλαξη ενός πειραματικού ελέγχου στον οποίο παρεμβαίνουν μόνο φαινόμενα που οι συσκευές μας μάλλον παρά καταγράφουν».

Για να απεικονίσουμε τη διαπίστωση αυτή, ας παρατηρήσουμε ένα πρόσφατο σχέδιο στο οποίο η διάκριση του μείζονος κινδύνου βρίσκεται ανεστραμμένη, αφού ο εν λόγω υπολογιστής εμπλέκεται εδώ στην παραγωγή του. Στα τέλη του έτους 2006, η IBM αποφάσισε πράγματι να κατασκευάσει, για το Πεντάγωνο, τον πιο ισχυρό υπερυπολογιστή του κόσμου. Αφού θα εγκατασταθεί στο Λος Άλαμος, τόπο γέννησης της ατομικής βόμβας, αυτή η «πληροφορική βόμβα» θα χρησιμεύσει για την προσομοίωση της έκρηξης των πυρηνικών όπλων του μέλλοντος.

Για να το κάνει, η εταιρεία θα χρησιμοποιήσει επεξεργαστές που πραγματοποιούν έως ένα εκατομμύριο δισεκατομμύρια πράξεις το δευτερόλεπτο, επιταχύνοντας εξ ίσου την πραγματικότητα της καταστροφικής προόδου των όπλων μαζικής καταστροφής... Εξ ου και η προσωπική ερώτηση: μετά την προσφυγή των εταιρειών ασφάλισης και καθησυχασμού σε μετεωρολόγους και άλλους κλιματολόγους για να υπολογίσουν τους οικονομικούς κινδύνους των καταστροφών, οι εταιρείες αυτές θα πρέπει, αύριο, να απευθυνθούν στους στρατιωτικούς και στους καινούργιους στρατηγούς τους για να διακρίνουν τον μείζονα οικολογικό κίνδυνο της διασποράς του πυρηνικού, δημιουργώντας έτσι την επιτακτική ανάγκη για μια *πολεμολογική*, τούτη τη φορά, μετεωρολογία, στην οποία ο πολιτικός πόλεμος μεταξύ των εθνικών κρατών έμελλε να δώσει τη θέση του στη «διαπολιτική» κατάσταση έκτακτης ανάγκης ενός ατυχήματος της ιστορίας που θα κατέληγε στο χάος;

7. M. Merleau-Ponty, *Le Visible et l' Invisible*, Gallimard, 1986.

Πριν πενήντα περίπου χρόνια, στην εφημερίδα *Le Monde*, ο οικονομολόγος Francois Perroux διατύπωσε την ακόλουθη κρίση: «*Η ακαδημαϊκή ζωή στο σύνολό της είναι αρκετά αδιαπέραστη από τα τραγικά ζητήματα. Η γεωγραφία, από την πλευρά της, αποτραβιέται γενικά από τα μεγάλα συμβάντα, και κυρίως εξ αιτίας αυτού δεν είναι αυτός ο κλάδος γνώσης μια πολιτική επιστήμη*».

Όντως, κατά την πρόσφατη περίοδο, ο αγώνας δρόμου στο δι-αστρικό διάστημα για τις ανάγκες του στρατιωτικο-βιομηχανικού συμπλέγματος έχει επιτρέψει την ανάπτυξη μιας αστροφυσικής που έμελλε να συντελέσει στο σβήσιμο των ορίων της γεωφυσικής της υδρογείου την οποία κατοικούμε.

Πράγματι, κατά τον 20ό αι., το ζήτημα της αποπεράτωσης της κατάκτησης του κόσμου δεν έχει αναλυθεί στις έσχατες συνέπειές του, και αυτό παρά την εμφάνιση «οικολογικών» επιστημών ή την ανάπτυξη της μετεωρολογίας. Εξ ου και η βαβελική σύγχυση στο ζήτημα της «φύσης του χώρου» – αυτού *του χώρου της «γεωφυσικής» ατμόσφαιρας* που δεν μοιάζει καθόλου με τον χώρο της «αστροφυσικής» *δρομόσφαιρας* αφού, σε αντίθεση προς τους άλλους πλανήτες του ηλιακού συστήματος, στεγάζει ίσα-ίσα τη ζωή, αυτή τη μοριακή ζωή ενός χρονικού διαστήματος το οποίο έχει ευνοήσει η Ιστορία.

Αφού έχει, έτσι, αμελήσει να εξετάσει τα ακραία όρια, την αποπεράτωση ως τέτοια, η επιστήμη έχει στο εξής αρνηθεί να κοιτάξει την έκταση στην οποία έχει δει να γεννιέται το αντικείμενό της, για να προβληθεί στην απροσμέτρητη απεραντοσύνη ενός ανοιχτού συστήματος, στο οποίο η αστροφυσική μπορούσε να εμφανιστεί ως πρόδος των αστρονομικών γνώσεων, αλλά ασφαλώς όχι ως λύση στα κρίσιμα προβλήματα που τίθενταν στο εξής στην ανθρωπότητα, λες και η γαλήνη η αναγκαία για την επιστήμη να μπορούσε να ξαναβρεθεί μόνο στην ενατένιση θεαμάτων χωρίς δράματα, χωρίς ιστορικές τραγωδίες, με εξαίρεση τις μεγάλες συμπαντικές καταστροφές όπως η έκρηξη μιας «σουπερνόβα» [υπερκαινοφανούς αστέρος], αν όχι τα ίχνη της μακρινής BIG BANG.

Η ενατένιση των αστρονομικών τηλεσκοπίων, κατόπιν των θοονών των υπολογιστών που έχουν αντικαταστήσει την αντίληψη των γεγονότων, περιμένοντας την οικιακή τηλεόραση, η ΤΗΛΕΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ των τηλεσκοπίων έχει φέρει στο αποκορύφωμά της την απομάκρυνση, την υποχώρηση των πραγματικότητων της «άμεσης υλικότητας», που ήταν εν τούτοις το καθαυτό θεμέλιο των πρακτικών μας γνώσεων.

Τέλος, η γνήσια ουτοπία είναι εκεί, σ' αυτή την παράλειψη του εδαφικού σώματος που έχει δει να γεννιέται όλη η οργανική ζωή. Αποεδαφοποίηση που ήταν το προοίμιο για την αποεδαφοποίηση του κόσμου μιας «επικαιρότητας» που εξαλείφει οριστικά, καθώς φαίνεται, την επιτακτικότητα μιας πολιτικής γεωγραφίας των μελλοντικών πολιτισμών.

«Κανένας να μη καταλογίσει στη μοίρα την απομόνωσή μας! – φώναζε ο Χαίντερλιν – εμείς και μόνον εμείς ευχαριστιόμαστε να βυθιζόμαστε στη νύχτα του αγνώστου. Αν ήταν δυνατόν, θα εγκαταλείπαμε τη ζώνη του ήλιου για να ριχτούμε προς τα όριά της»⁸.

Αυτό είναι τετελεσμένο γεγονός με την αναζήτηση των ΕΞΩ-ΠΛΑΝΗΤΩΝ που προορίζονται, αύριο, να αντικαταστήσουν έναν υπέργηρο πλανήτη που η απαρχαίωσή του ακόμη μας απελπίζει, ενώ η ιδέα μιας «ολικοποίησης» στερείται νοήματος: «Και αν ακόμη διαρκούσε εκατομμύρια χρόνια, ο κόσμος θα τελειώσει χωρίς να έχει αποπερατωθεί», μας προειδοποιούσε ο Μερλώ-Ποντύ.

Έτσι, η επιστήμη (κάθε ανθρώπινη επιστήμη) πάει να γίνει οσονούπω η κατάσταση συνεχούς αποσβόλωσης για την οποία μιλούσε χθες ο φαινομενολόγος της αντίληψης σε σχέση με τη διεργασιακή θετικότητα που καταλήγει, σήμερα, στην απογοήτευση του ψευδούς φαντασιακού μιας «ηλεκτρονικής εικονικότητας» που τείνει να καλύψει αυτό το κενό, «αυτή τη λύπη που δεν είμαστε το παν», έκδηλη αποτυχία μιας πιο πολύ επιστημολογικής παρά πραγματικά επιστημονικής οικουμενικότητας.

Εξ ου, επίσης, και η πρόσφατη ερώτηση του Καθολικισμού για την Πίστη και τον Λόγο, αλλά έμμεσα και για το λογικό/ Λόγο και

8. Χαίντερλιν, *Υπερίων*.

την αυτοκτονική τρέλα, αυτή τη ΦΙΛΟΤΡΕΛΑ του χειρότερου που ανησυχεί τους θιασώτες μιας σοφίας από αμνημονεύτων χρόνων, καθώς είναι αντιμέτωποι με τις διαδοχικές καταστροφές που βυθίζονται στο πένθος την ιστορία.

Εδώ, αντηχούν δύο όροι: ΑΠΟΤΡΟΠΗ και ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ. *Αποτροπή* μπροστά στο εύρος μιας συμφοράς που προέρχεται από την εκθαμβωτική επιτυχία μιας επιστήμης η οποία εξαρτάται από τον ολικό πόλεμο και άρα από την πιθανότητα μιας αμοιβαία εξασφαλισμένης καταστροφής· *απογοήτευση* μπροστά στους μείζονες κινδύνους που ασύνειδα ανέπτυξαν τα ενεργειακά, πληροφορικά και οσονούπω γενετικά κατορθώματα των τεχνολογιών μας.

Στα Απομνημονεύματά του, ο βιολόγος Edwin Chargaff γράφει: «Η ζωή μου έχει σημαδευτεί από δύο σημαντικές επιστημονικές ανακαλύψεις, τη σχάση του ατόμου και τη διαύγαση της χημείας της κληρονομικότητας. Και στις δύο περιπτώσεις, κακοποιείται ένας ΠΥΡΗΝΑΣ: του ατόμου και του κυττάρου. Και στις δύο περιπτώσεις, έχω την αίσθηση ότι η επιστήμη έχει περάσει ένα όριο εμπρός στο οποίο θα όφειλε να οπισθοχωρήσει»⁹.

Αλλά, στο εξής, φαίνεται πως κακοποιείται ένας τελείως άλλου τύπου ΠΥΡΗΝΑΣ, ο πυρήνας ενός άστρου μοναδικού στο είδος του, αφού στεγάζει ίσα-ίσα τη «βιολογία» και την ιστορία της. Σ' αυτή τη διαπίστωση ενός επιστήμονα υπεύθυνου για την «Πρόοδο», αυτό που είναι στον ύψιστο βαθμό αποκαλυπτικό είναι η συσχέτιση των δύο όρων ΣΧΑΣΗ και ΔΙΑΥΓΑΣΗ, σαν να μην ήταν και αυτός ο δεύτερος παρά μόνον η έκρηξη ή, ακριβέστερα, η ενδόρρηξη* μιας γνώσης που οριστικά της επέβαλαν ατυχήματα τα προτερήματά της, οι επιδόσεις της· εμβληματική μορφή ενός ατυχήματος των επιστημονικών «γνώσεων» που θα ολοκληρώσει το ατύχημα των «ουσιών» της πυρηνικής ενέργειας.

Υποχρεωτική αποτροπή μπροστά στις απειλές της «σχάσης» και της «σύντηξης» του ατόμου, και *υπέρμετρη απογοήτευση* μπροστά στους κινδύνους μιας «διαύγασης» που θα κατέληγε, τούτη

9. Edwin Chargaff, *Le Feu d' Héraclite*, Viviane Hamy, 2006.

* Ενδόρρηξη [implosion], λέξη αντίστοιχη με την έκρηξη [explosion]. Σημαίνει τη ραγδαία εσωτερική κατάρρευση [ΣΤμ].

τη φορά, στο ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΑΤΥΧΗΜΑ της θετικότητας των δι-εργασιακών επιστημών που έχουν ευνοήσει την ορμή της νεωτε-ρικότητάς μας.

Όντως, αυτό που ετοιμάζεται να διασπαστεί, είναι λοιπόν σα-φώς αυτός ο άλλος ΠΥΡΗΝΑΣ, η «φούσκα» των γνώσεων που αποκτήθηκαν στο διάβα των αιώνων από την υπόθεση Γαλιλέου και μετά· η φούσκα μιας επιστήμης που, όπως η υδρόγειος, γυρί-ζει και ξαναγυρίζει όχι γύρω από τον Ήλιο, αλλά στο εξής γύρω από ένα εκτυφλωτικό φως «πιο φωτεινό από χίλιους ήλιους», το φως της πιθανής εξολόθρευσης κάθε κριτικής συνείδησης. *Αυτοκτονική κατάσταση* μιας ασυνείδητης επιστήμης, που έχει φτάσει στο στάδιο στο οποίο η ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ και η φιλοσοφία της παραχωρούν τη θέση τους στην ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΑ μιας φιλο-τρέλας την οποία είχε εγκαινιάσει ο προηγούμενος αιώνας, στο Άουσβιτς και στη Χιροσίμα ή στο Ναγκασάκι.

Στην αρχή-αρχή της τρίτης χιλιετίας, πώς να μην καταλάβου-με, επιτέλους, ότι η παραδειγματική επιτυχία των επιστημών του ανθρώπου, αυτών των τόσο αλαζονικών σήμερα επιστημών, κα-ταλήγει μοιραία στην *ασυνειδησία μιας απανθρωπιάς* που δεν έχει τιμωρηθεί στη Νυρεμβέργη [στο δικαστήριο των εγκληματιών του Β' Παγκοσμίου πολέμου], αλλά που θα τιμωρηθεί αύριο από τις καταστροφικές επιτυχίες της, από το εύρος των «ακραίων» επιδόσεων, που θα επαναφέρουν αν όχι το ζήτημα ενός «δημι-ουργού Θεού», τότε τουλάχιστον το ζήτημα της πιθανής περα-τότητας ενός «ανθρώπινου είδους» που έχει εκλάβει τον εαυτό του ως το «Πολύ Υψηλό», ως τον δημιουργό ενός Νέου Κόσμου, χωρίς καν να αντιληφθεί ότι καθιστούσε ακατοίκητο όχι μόνο τον πλανήτη, αλλά και το σύνολο μιας επιστήμης πιο ικανής να χειρα-γωγεί τα όντα, τα πράγματα, και η οποία, ειδικότερα, αρνούνταν να κατοικήσει αυτή τη «γιγάντια Μηχανή» για την οποία μιλούσε πρόσφατα ο Αντρέ Γκορτζ, η οποία, «αντί να απελευθερώνει τους ανθρώπους, περιορίζει τον χώρο αυτονομίας τους και καθορίζει τον σκοπό που οφείλουν να επιδιώκουν»;¹⁰

10. André Gorz, *Lettre à D.*, Galilée, 2006.

Όντως, το ολοκληρωμένο ατύχημα αυτού του μηχανισμού της γνώσης, που καθιστά ανυπόφορες τις κεκτημένες γνώσεις και ακατοίκητες τις ουσίες που συνθέτουν τη μοριακή ζωή του ανθρώπινου είδους, καταλήγει σήμερα σε μια «αποκάλυψη/φανέρωση» με διαφορετικά πιο πλατιές συνέπειες από όσο το σύνολο των «επαναστάσεων» που έχουν γεννήσει μια νεωτερικότητα πιο πολύ παραβατική παρά πραγματικά προοδευτική.

Η Παγκοσμιότητα έχει διαδεχθεί την Οικουμενικότητα τη στιγμή που η αστροφυσική μάς έκανε να αμελήσουμε, μαζί με τη γεωφυσική της υδρογείου, κάθε γνήσια γεωπολιτική και κάθε στρατιωτική γεωστρατηγική¹¹. Όπως ο υπέρμετρος φιλελευθερισμός μιας αγοράς που έχει γίνει ενιαία, η ολικοποίηση έχει αρνηθεί τις διαφορετικές κουλτούρες και τους πολιτισμούς τους με μια μονομέρεια που αγγίζει ως και τον τρόπο που βλέπουμε τον κόσμο, και τότε ακριβώς το *πολιτικά ορθό* έχει αντικατασταθεί από την *οπτικά ορθή* αντίληψη που έχει νοθεύσει τη σχέση με το πραγματικό, όπως και με το φαντασιακό, για την οποία μιλούσε ο Μωρίς Μερλώ-Ποντύ· σε σημείο, άλλωστε, που η περίφημη ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ έχει γίνει απλή ΜΟΝΤΕΛΟΠΟΙΗΣΗ των συμπεριφορών μας, περιμένοντας την παγκοσμιοποίηση των στοιχειωδών ψυχικών διαθέσεων, αυτόν τον *συγχρονισμό των στοιχειωδών μας ψυχικών διαθέσεων*, που έχει αρχίσει με την απόβαση στη Σελήνη και έμελλε να αναπτυχθεί αξιολογικά στην αρχή-αρχή του 21ου αι. με την επίθεση στη Νέα Υόρκη, που την παρακολούθησαν σε ζωντανή μετάδοση εκατομμύρια άτομα.

Σχετικά με αυτή την ασύνειδη μοντελοποίηση των συμπεριφορών μας, ας ακούσουμε τώρα τον Derrick de Kerkhove, τέως βοηθό του Μάρσαλ ΜακΛούαν (σε ένα σεμινάριο στο Μπορντώ το 2006): «Η γεωγραφική εξάπλωση της σκέψης μας ξεπερνά πολύ τα εθνικά μας σύνορα· αυτό γίνεται μη συνειδητά, αν και πιστεύω ότι *χρειάζεται να ξεπεράσουμε τις έννοιες συνείδηση και μη συ-*

11. Σε ορισμένες Σχολές πολέμου δεν διδάσκεται πια η στρατιωτική γεωγραφία.

νείδηση. Κατοικούμε έναν κόσμο στον οποίο είμαστε μονίμως αντιμέτωποι με τη ολικοποίηση. Δεν μπορούμε πια να ξεφύγουμε από μια ολική διάσταση του Είναι».

Εδώ, η εκτυλισσόμενη αποπραγματικοποίηση είναι σαφώς το αναγκαστικό ξεπέραςμα των εννοιών συνείδηση και μη συνείδηση, ο εγκλεισμός –αυτός ο «μεγάλος εγκλεισμός», έλεγε ο Μισέλ Φουκώ– που καθιστά ολόκληρο τον κόσμο ένα *σωφρονιστικό σύμπαν*, ενώ ο εγκλεισμός του διααστρικού σύμπαντος κόσμου εμφανίζεται σαν ορίζοντας απελευθέρωσης από τους οικολογικούς καταναγκασμούς του ανθρώπινου φυσικού περιβάλλοντος.

«Βλέπω σαφώς –συνεχίζει ο D. de Kerkhove– ότι παράγεται ένα είδος ανάμειξης του συνειδητού και του ασυνειδητού το οποίο δεν είχε προβλέψει ο Φρόυντ. Το Google, η μηχανή ολοκληρωμένης αναζήτησης, είναι το τεχνολογικό συνειδητό αυτού του άλλου ασυνειδητού που αποτελεί το ψηφιακό πρόσωπο. *Το τεχνολογικό συνειδητό, αυτό ακριβώς βάζετε στην οθόνη*».

Όσο για το ασυνειδητό, είναι η μάζα των πληροφοριών που κυκλοφορούν στον κόσμο του πραγματικού χώρου, με την ταχύτητα του «πραγματικού χρόνου», και που σας αφορούν άμεσα – LIVE, θα έπρεπε να λέμε.

Το βλέπουμε λοιπόν καθαρά: ο *πολίτης του πεπερασμένου κόσμου* (ο γήινος) είναι πια μόνον ένας αποκλειόμενος, ένα ον που το έχει ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΥΣΕΙ η αιφνίδια πόλωση του γήινου χωροχρόνου, λιγότερο ειδολογικό και περισσότερο εξωτικό, και για το οποίο θα άρμοζε να επινοήσουμε μια νέα ηθική, που θα μπορεί να προσαρμόζεται στον εικονικό χώρο της εκτυλισσόμενης αποπραγματικοποίησης, από τότε που εφευρέθηκε η Έκτη Ήπειρος μιας αντίληψης ψηφιακής και ακαριαίας (ή σχεδόν), καθώς η οθόνη-κόσμος της μηχανής αναζήτησης Google Earth αντικαθιστά τελείως τον ορίζοντα των φαινομενολογικών εμφανίσεων.

Καθώς η συνολική οπτική της *τηλεαντικειμενικότητας* αντικαθιστά στο εξής την *αντικειμενικότητα*, de visu και in situ, στην οφθαλμική διόρθωση των φακών των διοπτρών μας (αστρονομικών και άλλων) θα ερχόταν τώρα να προστεθεί μία *κοινωνική*, τούτη τη φορά, διόρθωση του ενιαίου βλέμματος της ανθρωπό-

τητας πάνω στο πεπρωμένο της, που διενεργείται χάρη στον τέλειο συγχρονισμό των οπτικών και ακουστικών της εντυπώσεων, κάποτε ιδιωτικών και προσωποποιημένων και στο εξής συλλογικοποιημένων/ κολεκτιβοποιημένων από την τυραννία μιας *αυτο-αποκαλούμενης πραγματικής στιγμής*, αλλά που δεν θα είχε αυστηρά καμία σχέση (τρόπος του λέγειν) με την *παρούσα* στιγμή της άμεσης *hic et nunc* συνειδησής μας.

Φαινόμενο φωτοσύνθεσης συνοπτικά, στο οποίο το ζωικό βασίλειο της ανθρωπινότητάς μας έμελλε να συγγενεύσει, οσονούπω, με το φυτικό βασίλειο των φυτών, κάτω από το ψυχρό φως των κυμάτων που φέρουν τις εικόνες και τις εντυπώσεις μας...

Πράγματι, μπροστά στη *φωτοευαίσθητη αδράνεια* της πρόσληψης των μηνυμάτων, ο ΔΙΑΔΡΑΣΙΑΚΟΣ τηλεθεατής, που έχει γίνει ο διαδικτυοναύτης ενός χώρου υποκατάστασης του πραγματικού κόσμου των αποδεδειγμένων γεγονότων, τείνει να αντιδρά όπως τα φυτικά συστήματα, καθώς ο *φωτονικός φωτισμός* των οθονών συγγενεύει ολοένα περισσότερο με τα αποτελέσματα της ηλιακής ακτινοβολίας στη φυτική ζωή.

Εξ ου και οι πρόσφατες έρευνες του *νευρομάρκετινγκ* κατά την εποχή της τηλεοπτικοφωνίας του κινητού τηλεφώνου και της εμφύτευσης μικροτσιπ αναγνώρισης με ραδιοσυχνότητα (RFID)* στον αστεακό χώρο, με μοναδικό στόχο να αποκρυπτογραφηθεί η διαδικασία λήψης μιας απόφασης στο ζήτημα μιας «ενορμητικής» αγοράς· γνήσιες υποκατώφλιες πρακτικές, που αποσκοπούν να προκαλέσουν εξ αποστάσεως μια αγορά, μια πώληση και, ποιός ξέρει, μια ψήφο...

Παρόμοια, οι επιστήμονες του CNRS [Εθνικού Κέντρου Ερευνών της Γαλλίας] προετοιμάζουν τώρα ένα λογισμικό χειρισμού εικόνων, ικανό να αναγνωρίζει κάθε πρόσωπο που σταματά εμπρός σε ένα διαδρασικό πανώ.

Μετά τα φαινόμενα διαδρασικής πρόσληψης και τα «καλωδιωμένα» τους μηνύματα, θα γίνουμε αύριο ΦΩΤΟΕΥΑΙΣΘΗΤΟΙ, όπως

* RFID: Radio Frequency Identification Microchips, μικροτσιπ αναγνώρισης με ραδιοσυχνότητα [Στμ.].

τα φιλμ που εξαφανίστηκαν από τις φωτογραφικές μας μηχανές; Ευαίσθητοι στις παροδικές ακτινοβολίες όπως είναι τα φυτά, τα λουλούδια και οι καρποί στη φωτοσύνθεση; Άλλωστε, ας μην ξεχνούμε ότι η αναλογική εικόνα, σήμερα ψηφιακή, είχε ονομαστεί *συνθετική εικόνα*.

Ως απόδειξη αυτής της καινούργιας «κατάστασης των τόπων», και μετά τον Kevin Warwick, τον πρώτο άνθρωπο που του εμφυτεύθηκε ένα μικροτσιπ αναγνώρισης με ραδιοσυχνότητα, στο εξής οι ντίσκο του Ρότερνταμ ή της Βαρκελώνης εφαρμόζουν το ίδιο σύστημα στους VIP τους... και ο καθηγητής Wirwick, του αγγλικού τμήματος κυβερνητικής, δεχόταν, το 2002, ένα νέο διαδρασικό μικροτσιπ συνδεδεμένο με το νευρικό του σύστημα, τη στιγμή που ο δρ. John Eccles, κάτοχος βραβείου Νόμπελ ιατρικής, δήλωνε ότι «ο εγκέφαλος είναι μάλλον ο δέκτης της συνειδησης παρά ο πομπός της»¹².

Εξ ου και η συμπαντική νοοτροπία ενός «συνολικού εγκεφάλου» διαθέσιμου για τη λήψη των διαδρασικών μηνυμάτων της εποχής των ακαριαίων τηλεπικοινωνιών. Δέκτης, λοιπόν, και όχι πια παροχέας μιας πνευματικής ανταλλαγής, μιας συνειδησης της ετερότητας όπως της διανομής των γνώσεων τις οποίες παρείχε κάποτε το Πανεπιστήμιο, «*αυτό το "Πανεπιστήμιο των Φώτων, του Διαφωτισμού"* στο εξής αποκομμένο από τη φύση, όπως εξηγεί ο Jean-Marie Pelt, στην οποία εμβάθυνε ήδη από τον Μεσαίωνα, καθώς η γνώση των ζώων και των φυτών είχε απαγορευτεί στις σχολές μας, όπως συνέβη, επί Κολμπέρ, και για την αλχημεία και την αστρολογία»¹³. Και αυτό παρά τον «ρεαλισμό» ενός κυβερνοκόσμου τόσο κοντινού στη βοτανική φωτοσύνθεση καθώς και στη ζωολογική «ζωικότητα», και άρα τόσο απομακρυσμένου, στο εξής, από τη δυναμική της αντίληψης της οποίας φαινομενολόγος, μετά τον Χούσερλ, είχε γίνει ο Μερλώ-Ποντύ.

Πράγματι, αυτό που στο εξής είναι το πιο επίφοβο για την επιστήμη, τις ακριβείς/ θετικές επιστήμες, είναι λιγότερο η ΤΕΧΝΟ-

12. Από την πλευρά του, ο Ζιλ Ντελέζ έγραφε: «Το μάτι δεν είναι η κάμερα, είναι η οθόνη».

13. J.-M. Pelt, *L' Avenir droit dans les yeux*, Fayard, 2003.

ΦΟΒΙΑ των κριτικών της και περισσότερο η ΤΕΧΝΟΦΙΛΙΑ των επίσημων πρωτεργατών της. Ας ακούσουμε έναν απ' αυτούς, τον Claude Allégre: «Τα μαθηματικά καλούνται να ζήσουν μια αναπόφευκτη παρακμή, αφού σήμερα έχουμε μηχανές για να κάνουν τους υπολογισμούς».

Τέτοιες δηλώσεις φαίνεται να αγνοούν τη συνέχεια: καθώς τα λογισμικά έχουν εξαλείψει τα μαθηματικά, και τα παιδιά κατέχουν, ήδη από την πρώτη δημοτικού, υπολογιστές, οι αριθμοί δεν θα έχουν πια κανένα νόημα γι' αυτά, καθώς ο ΛΟΓΙΚΙΣΜΟΣ διαδέχεται έτσι την παλιά, πολύ παλιά, θρησκεία του αριθμού!

Νάτος λοιπόν, αυτός ο Ολικός Εγκέφαλος που, με πρόσχημα την ψηφιακή πρόοδο που συμμαριζόμαστε όλοι, συντελεί στο λανσάρισμα όχι πια μόνο μιας κανονιστικής «μεταγλώσσας», αλλά μιας ΜΕΤΑΕΠΙΣΤΗΜΗΣ που κόβει οριστικά τους δεσμούς της με τις γνώσεις μας οι οποίες αποκτήθηκαν στο όνομα της ΓΝΩΣΙΑΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ!

Τέλεια απεικόνιση της ανάπτυξης του λογισμικού: η γενίκευση του στον τομέα του αθλητικού ανταγωνισμού όπως και στους τομείς της εκπαίδευσης ή της δημόσιας διοίκησης.

Παραδειγματικό πρότυπο του «λογισμικού υποβοήθησης στη λήψη αποφάσεων», ο σωστά επονομαζόμενος Ζεους μπορεί να προσομοιωθεί μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα όλες τις *δυνατότητες δράσης* απέναντι σε μια δεδομένη κατάσταση και να προτείνει την «καλύτερη επιλογή» με αφετηρία ένα πλήθος επιθετικών συνδυασμών¹⁴.

Καθώς προορίζεται για τους προπονητές αμερικάνικου φούτμπολ, αυτό το λογισμικό ενδιαφέρει εξ ίσου τους θιασώτες της Φόρμουλα 1 ή τις ομάδες του κυπέλλου ιστιοπλοΐας Αμερικής...

Ας ακούσουμε έναν ειδήμονα αυτών των τελευταίων αγώνων: «Ο ηθαλιούχος μπορεί να λάβει μέχρι 25 πληροφορίες συγχρόνως. Για να αποφύγει τον γνωσιακό κορεσμό, χρειάζεται λοιπόν

14. *Sud-Ouest*, 2006.

να τον βοηθήσουμε να αναλύσει και να συνθέσει τα δεδομένα αυτά»¹⁵.

Η ασφάλεια από όλους τους κινδύνους δεν είναι ασφαλώς πια η μόνη που χρησιμοποιεί τη «μηχανή σύνθεσης», και η πρόληψη, έως εδώ απλή προφύλαξη, ετοιμάζεται να κυριαρχήσει πάνω σε κάθε ανθρώπινη πρόβλεψη, και αύριο, μάλλον, πάνω σε κάθε απόφαση της ελεύθερης βούλησης!

Στο Ερευνητικό Κέντρο Pew της Ουάσινγκτον, αναρωτιούνται άλλωστε για το μέλλον του δικτύου Ίντερνετ, του Διαδικτύου. Το 2020, σύμφωνα με τους ειδικούς, *όλα θα είναι ολοένα πιο ορατά από τον καθένα*, χάρη στο νέο σύστημα επιτήρησης και εντοπισμού· η «κοινωνική υπερέκθεση» θα φτάσει στο ζενίθ της. Ορισμένοι προλέγουν μάλιστα ότι πριν απ' αυτή την ημερομηνία «θα εμφυτεύουν ήδη ένα μικροτσιπ αναγνώρισης με ραδιοσυχνότητα σε όλα τα νεογέννητα στις βιομηχανικές χώρες». Αφού αρχικά προβλέφθηκαν για να παρέχουν τα ιατρικά δεδομένα, αυτά τα μικροτσιπ RFID θα μπορούν λοιπόν να χρησιμοποιηθούν για την ιχνηλάτηση και τηλεεπιτήρηση των ατόμων.

Ενώ η πληροφορία για την κυκλοφορία περιοριζόταν μέχρι τώρα στη χωροχρονική σηματοδότηση (από τον γεωγραφικό χάρτη του τουρίστα έως τη στήλη βίντεο), είμαστε τώρα στη ραδιοκαθοδήγηση των μετακινήσεών μας. Η πληροφορική δεν συνοδεύει πια τη μεταφορά, την συγκροτεί κυρίαρχα. Όπως δηλώνει ένας υπεύθυνος της ρύθμισης των παρισινών μεταφορών: «Μια μέρα θα έχουμε παπούτσια εφοδιασμένα με ηλεκτρονικές κάρτες», κάπως όπως οι ηλεκτρονικές κάρτες των πωλητριών που τα τακούνια τους καταγράφουν τις μετακινήσεις τους.

Έτσι, μετά τον έλεγχο του ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ, έρχεται ο έλεγχος της ΤΡΟΧΙΑΣ και των διαδρομών της περιπλάνησης ενός έμβιου όντος που έχει, για λίγο καιρό ακόμη, την αυτονομία κίνησής του.

Μετά την ΤΗΛΕΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ των αντιλήψεών μας, των αισθήσεών μας, τώρα η ΤΗΛΕΪΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ των αποφάσεών μας φαίνεται πως πάει να καθοριστεί αντανακλαστικά. Θα

15. *Sud-Ouest*, 2006.

μπορούσαμε άλλωστε να προσεγγίσουμε ακόμη περισσότερο στην κατάσταση του ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΣΜΟΥ που, στη βοτανική, αποφασίζει για τον προσανατολισμό των φυτών.

Ζητήματα που φανερώνουν ότι η *διαδρασιακότητα* [αλληλενέργεια] είναι σήμερα για την πληροφορία ό,τι η *ραδιενέργεια* και η ακτινοβολία της ήταν ανέκαθεν για την ενέργεια.

Αλλά, στο ζήτημα των παραισθησιακών φαινομένων, χρειάζεται να στραφούμε προς τον τομέα των καλλυντικών για να παρατηρήσουμε το μέλλον των «μηνυμάτων» της εποχής της φωτοσύνθεσης.

Στη Γαλλία, λόγου χάρη, οι ερευνητές οι ειδικευμένοι στο μακιγιάζ ενδιαφέρονται τώρα για τα «χρωματικά φαινόμενα» του ΙΡΙΔΙΣΜΟΥ, αυτού του άχρωμου χρώματος της σαπουνόφουσκας που η όψη της αλλάζει ανάλογα με την οπτική γωνία του βλέμματος. Πράγματι, σε ένα «ιμπρεσιονιστικό» μακιγιάζ, το χρώμα έρχεται από τις χρωστικές: όταν αυτές δέχονται το φως, απορροφούν ένα μέρος του, και το φως που έτσι εκπέμπεται και γίνεται αντιληπτό από το μάτι παίρνει τότε το συμπληρωματικό χρώμα αυτού που παρατηρείται.

Για να χειριστεί αυτές τις διαθλάσεις ή αυτές τις συμβολές, το εργαστήριο προσφεύγει σε ένα χρώμα που λέγεται *δομικό*, στο οποίο το φως οφείλει να πραγματοποιεί μια ορισμένη διαδρομή μέσα από μικροσκοπικά μοτίβα, όλα ταυτόσημα, που γεννούν, σε όλα τα σημεία της μακιγιαρισμένης επιφάνειας, χρώματα απροσδόκητα και έντονα.

Ο στόχος των ερευνών αυτών είναι να στολίσουν τα βλέφαρα και τις βλεφαρίδες, τα νύχια και τα χείλη του υποκειμένου με γνήσια ολογράμματα (ευμετάβλητα) τα οποία, με τα παιχνίδια συμβολής των φωτεινών κυμάτων, θα έκαναν να αναδυθεί εκεί ένα «ανάγλυφο» (λουλούδια, φτερά πεταλούδας...) εκτός αν το τοπ-μόντελ, οπαδός αυτού του ΦΩΤΟΝΙΚΟΥ τατουάζ, δεχθεί πάνω στα χείλη ή στα βλέφαρά της τον λογότυπο του κατασκευαστή...

Μπροστά σ' αυτή τη βαθιά κρίση ταυτότητας, το υποκείμενο της φωτοευαισθητής εποχής θέλει στο εξής να λάμπει με όλα του τα φώτα, να γίνει *ηλεκτρο-φωσφορίζον*. Δεν αρκείται πια να είναι

συγχρόνως «ιμπρεσιονιστικό» [βασιζόμενο στην εντύπωση] και βαθιά εντυπωσιασμένο από το σοκ των εικόνων και των δυστυχιών της εποχής, θέλει να γίνει φωτεινό, *λαμπερό*. Εξ ου και η δίψα για ακαριαία αναγνώριση, σε πραγματικό χρόνο, και ο ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΚΟΣ προσανατολισμός των εν κινήσει σωμάτων μπροστά στις κάμερες, η επιθυμία συγχρόνως να καταγράφουν και να καταγράφονται ακατάπαυτα σ' αυτά τα «τηλεοπτικοφωνικά» κινητά, με την ελπίδα όχι πια να είναι διάσημοι αλλά να *φαίνονται διάσημοι*, μια διασημότητα που δεν έχει καμία σχέση με ένα ανθεκτικό στον χρόνο ταλέντο ή προσόν, με μια οποιαδήποτε αθανασία.

Εξ ου και αυτό το *make-up* στο οποίο η παλιά «ζωγραφίστικη» απόχρωση των προσώπων και των σωμάτων γίνεται απότομα φασματική, της τάξης της εμφάνισης, στην οποία η εικόνα του προσώπου ακτινοβολεί, φευγαλέα όπως ένα φυτό που ανθίζει, περιμένοντας να δώσει τους καρπούς του.

Δεν θα καταλαβαίναμε τίποτε, άλλωστε, από την επιστροφή του τραγικού, από τη μόδα του γοτθικού, χωρίς αυτή τη φωτοσύνθεση μιας διαδρασιακότητας των αισθημάτων στην οποία πρόκειται στο εξής να *αναδυθούμε στο μακριά* και να γίνουμε εμείς οι ίδιοι κάτι σαν *αναθυμίαση εικόνας*, καθώς ως και η λέξη «*star*» δεν είναι πια παρατραβηγμένη αλλά κοινοτοποποιημένη στο έπακρο, αφού αφορά λιγότερο έναν ταλαντούχο ηθοποιό και περισσότερο έναν IMPACT MAKER, έναν από αυτούς που εντυπωσιάζουν οι οποίοι γεμίζουν σήμερα τη μεταμοντέρνα σκηνή της «τηλεπραγματικότητας», τόσο στον τομέα της τέχνης όσο και στους τομείς της πολιτικής ή της τρομοκρατίας.

Για να επιχειρήσουμε να καταλάβουμε καλύτερα την εκπληκτική χρεοκοπία των αναπαραστάσεων κατά την εποχή της *φωτοευαισθητής παρουσίας* των γεγονότων και των αυτοργών τους, ας επανέλθουμε στη λέξη MORPHING, σ' αυτό τον αγγλοαμερικάνικο όρο που ορίζει σήμερα τον συνεχή, κινούμενο μετασχηματισμό μιας εικόνας σε μια άλλη και άρα συμμετέχει στην κινηματική, σ' αυτή την «ενέργεια του ορατού» την τόσο σημαντική σε αυτούς τους καιρούς επιτάχυνσης του πραγματικού κατά τους οποίους κυβερνά η οπτικοακουστικότητα των οράσεων του κόσμου.

Είτε το παραδέχονται είτε το καλύπτουν με σκοπό να μας εκμεταλλευτούν, πρόκειται εδώ για ένα *μετασχηματισμό* των παλιών ηθικών και αισθητικών αναπαραστάσεων, αν όχι για μια *διαρκή αναμόρφωση του αισθητού και του αρμόζοντος*, στην οποία η ρεαλιστική επιτάχυνση τείνει να προεκτείνει απεριόριστα, καθώς φαίνεται, την επιτάχυνση της ιστορίας των συνειδήσεων, όπως υποδεικνύει η απογοητευμένη σκέψη ενός Γιαπωνέζου: «Τα πανταχού παρόντα δίκτυα θα δημιουργήσουν και πανταχού παρόντα προβλήματα!»

«Οι ώρες θα περνούν, αλλά η επιστήμη θα συνεχίσει να μεγαλώνει». Αυτό το προοδευτικό έμβλημα γραμμένο στα λατινικά πάνω στο ηλιακό ρολόι στο σπίτι του Κυβιέ, στον Κήπο των φυτών, απεικονίζει τη διαπίστωση του Theodore Monod σύμφωνα με την οποία «η επιστήμη είναι ένα μάθημα Χρόνου», ενός Χρόνου που σβήνει ή που τον συνοψίζουμε χάρη στην Ιστορία.

Σήμερα, όπως υποδείκνυε εύστοχα ο Ουίνστον Τσώρτσιλ στα τέλη της δεκαετίας του 1930, «*έχουμε εισέλθει στην εποχή των συνεπειών*», και αυτές δεν καθορίζουν μόνο την πολιτική των εθνών, αλλά ακόμη περισσότερο την επιστήμη, τις ανθρώπινες επιστήμες όπως και το σύνολο των γνώσεών μας· σε βαθμό που, αν η επιστήμη ήταν κάποτε ένα *μάθημα χρόνου*, του χρόνου που περνά και της επαύξεσης της «Προόδου», γίνεται στο εξής η *επιστήμη του καιρού που κάνει*, ημέρας και νύχτας, ένα «μάθημα ερεβών», εξ ου και ο επιστημονικά αβέβαιος χαρακτήρας μιας ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑΣ του κλίματος που ανησυχεί τον κόσμο.

Αν τίποτε δεν είναι ακίνητο μέσα στο δρομοσφαιρικό σύμπαν της επιτάχυνσης της ιστορίας, μια επιστήμη του λογικισμού και των λογισμικών της για όλες τις χρήσεις φαίνεται σήμερα εξ ολοκλήρου μη πραγματική, εξ ου και η σειρά διαφωνιών που αναγγέλλονται, όχι μόνο θεολογικές διαφωνίες ανάμεσα στο Ισλάμ και στον Χριστιανισμό, αλλά και μετεωρολογικές ανάμεσα στους θιασώτες της καταστροφής του κλίματος λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου και σ' εκείνους όπως ο Claude Allégre που καυτηρίαζαν χτες «τους θιασώτες μιας οικολογίας της διαμαρτυρό-

μενης ανισχυρότητας που έχει γίνει μια πολύ κερδοφόρος επιχείρηση». Εξ ου και, ακόμη, η αναπόφευκτη προσέγγιση ανάμεσα σ' αυτή την προσβολή στους κλιματολόγους και στο γεγονός ότι τα ασφαλιστικά ταμεία απευθύνονται σ' αυτούς για να προβλέψουν τις οικονομικές ή οικολογικές καταστροφές του μέλλοντος... Πάντα σύμφωνα με τον τώως υπουργό Έρευνας, «οι κλιματολόγοι δεν ξέρουν τίποτε για το τι θα συμβεί, γιατί το κλίμα είναι απρόβλεπτο αφού δεν υπάρχει κανένα μοντέλο πρόβλεψης που να λειτουργεί». Ωραιοί φόρος τιμής στον κοινό νου που, δυστυχώς, είναι χρήσιμος μόνο για να καθησυχάσει και όχι για να επωμιστεί τους κινδύνους της κρίσιμης περατότητας.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τον διαπρεπή γεωφυσικό υπουργό μας, το ζήτημα της νέας επιστήμης δεν θα ήταν πια τόσο μια υπόθεση *γνώσης*, ξεσκεπάσματος, αλλά *ισχύος* και ανάπτυξης, μ' άλλα λόγια ενός είδους *θέλησης για δύναμη στις διαστάσεις του ζωτικού χώρου του άστρου των εμβίων!*

Αυτή εκεί η θέληση απεικονίζεται άλλωστε εξαιρετα από τη ΓΕΩΜΗΧΑΝΙΚΗ και τις μεθόδους της για να αντισταθμίσει τεχνητά τη θέρμανση του κλίματος. Εξ ου και αυτές οι ακραίες πρακτικές που θέλουν να δημιουργήσουν, αύριο ή μεθαύριο, ένα ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΚΛΙΜΑΤΙΣΤΙΚΟ που θα μπορεί να ψύξει τον πλανήτη, *χάρη στη διασπορά με αεροζόλ μικρών σωματίων στην ανώτερη ατμόσφαιρα* για να αντανakλούν ένα μέρος της ηλιακής ακτινοβολίας· ή ακόμη με την αποστολή, πιο πέρα από τη σεληνιακή τροχιά, ενός τεράστιου κατόπτρου ανάμεσα στον Ήλιο και στη Γη, προσθέτοντας έτσι μια μεγάλη τεχνητή ηλιακή κηλίδα που μπορεί να μειώσει τον φωτισμό του πλανήτη μας...

Όπως υποδείκνυε ένας κλιματολόγος συνετός ως προς τις πρακτικές του: «Είναι τόσο δύσκολο να αξιολογήσουμε τις συνέπειες μιας τέτοιας χειραγώγησης σε μεγάλη κλίμακα, ώστε οι συνάδελφοί μας είναι απαισιόδοξοι σχετικά με την αποτελεσματικότητα τέτοιων μέτρων».

Καθώς εισήλθαμε τον 20ό αι. στην «εποχή των συνεπειών», η *γεωφυσική* επιστήμη και η *γεωπολιτική* οικονομία των εθνών είναι αίφνης αντιμέτωπες με τα όρια μιας αποπεράτωσης, της

αποπεράτωσης του άστρου φορέα της ιστορίας· εξ ου και ο μεγαλομανής πειρασμός μιας ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ και η φανερότερη άρνηση της «ταπεινότητας», αυτού του χούμου [φυτοχώματος] των απαρχών της γνώσης, η θέληση να έχουμε μια «ασφάλεια από πολλούς κινδύνους» όχι πια για την κατοικία, την οικιακή στέγη, αλλά για το περιβάλλον του ανθρώπινου είδους. Ένα γεωφυσικό περιβάλλον που το έχουν περιστείλει στην πιο απλή του έκφραση τα εξειδικευμένα λογισμικά τα οποία ανησυχούν κυρίως για την κατάσταση ενός ουρανού πιο πολύ ΜΕΤΕΩ-ΛΟΓΙΚΟΥ [μετεωριζόμενου λογικού] παρά μετεωρολογικού, αφού αύριο, όπως αναγγέλλουν ορισμένοι, «ο υπολογιστής θα έχει εξαφανιστεί σαν επιμέρους αντικείμενο, για να γίνει το περιβάλλον μας».

Καθώς η πανταχού παρούσα μοντελοποίηση των συμπεριφορών διαδέχεται την παγκοσμιοποίηση, η βασική αρχή της πρόληψης θα αφήσει χώρο όχι πια όπως κάποτε στην παθητική άμυνα, αλλά στην παθητική ασφάλεια μιας πιθανολογικής προαναγγελίας, χάρη στη χρήση των «στατιστικών νεφών» που είναι στο εξής φορείς κάθε πρόβλεψης, δίνοντας έτσι δικίο στο παιδί που κραύγαζε μπρος στην ομίχλη: «Είναι ένα σύννεφο που έχει πέσει στη γη!»

Παρ' όλ' αυτά, ανήσυχος για το μέλλον του κλάδου γνώσης του, ο διευθυντής του Météo-France δήλωνε λίγο πριν την εκτόξευση του δορυφόρου Metop το καλοκαίρι του 2006: «Αν δεν υπήρχε κανένα μετεωρολογικό τυχαίο, αν στο μέλλον ο τοίχος του χάους έμελλε να γκρεμιστεί, οι φιλοσοφικές συνέπειες θα ήταν απόλυτα καταστροφικές».

Σε σχέση με τους τυχοδιώκτες του παρελθόντος, ο Μαρκ Τουαϊν δήλωνε: «Το έκαναν, επειδή δεν ήξεραν ότι ήταν αδύνατον».

Ό,τι και αν λένε σήμερα οι επιστήμονες-τυχοδιώκτες μας που έχουν φτιάξει τη βόμβα και έχουν πάει μέχρι τη Σελήνη, τώρα το ξέρουν, και είναι το *ατύχημα των γνώσεων!*

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

*Δυστυχισμένος αυτός που θα γνώριζε
τα μυστικά του μέλλοντός του!*

*Θα ένιωθε δυστυχισμένος
προτού βρεθεί μες στη δυστυχία.*

Σενέκας

Η γνώση θα εναντιωνόταν στη σκέψη; «Πόσο ανυπόφορη θα ήταν η ζωή, αν γνωρίζαμε εκ των προτέρων τα κακά που μας περιμένουν στο μέλλον», διαπίστωνε ο Alphonse de Liguori. Πράγματι, αν κάποτε η ενατένιση, η χρήση του κόσμου δεν έφταναν να μας κάνουν να πιστέψουμε στην πραγματικότητα της δημιουργίας του, και άρα εν τέλει να πιστέψουμε στον Θεό, στο εξής θα φτάσουμε πια να μην πιστεύουμε ακόμη και αυτό που γνωρίζουμε επαρκώς, που εν τούτοις η Ιστορία μάς το έχει μάθει πολύ σκληρά.

Εκεί είναι μάλλον ο έσχατος «αθείσμός», κάτι σαν ΜΟΝΟ-ΑΘΕΪΣΜΟΣ που πια δεν είναι ένας λίγο-πολύ γόνιμος «σχετικισμός», αλλά μια μορφή άρνησης, άρνησης των κεκτημένων γνώσεων, στην οποία το κεφαλαίο Α της *Αμφιβολίας* παραχωρεί τη θέση του στο κεφαλαίο Α της *Αποτροπής*: όχι πια, όπως χθες, στρατιωτικής Αποτροπής της επιθετικότητας, αλλά τούτη τη φορά πολιτικής Αποτροπής μιας γνώσης που συσσωρεύθηκε στο διάβα των αιώνων.

Νεωτερική «αντίρρηση συνείδησης» στην οποία ο άνθρωπος δεν αρκείται πια «να μην πιστεύει στα μάτια του», αφού στο εξής πρόκειται να αρνηθεί και αυτό που ξέρει, *για να μην πιστεύει πια καθόλου!* Ανώτερη μορφή ενός κρετινισμού που θεωρεί ακόμη πως είναι πρωτοποριακός μηδενισμός.

Για να απεικονίσουμε την παράδοση κατάσταση που φανερώνει η παρούσα κρίση του Πανεπιστημίου, ας παραθέσουμε τον μεταρρυθμιστή της ανώτερης εκπαίδευσης Adrien Barot: «Οι κα-

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

*Το να καταλαβαίνουμε ήταν κάποτε η Τέχνη των τεχνών.
Αυτό δεν αρκεί πια, χρειάζεται να μαντεύουμε.
Μπαλτάσαρ Γκρασιάν*

Σήμερα, το τελευταίο κρατικό καθήκον θα ήταν το καθήκον ενός ψέματος δι' αποτροπής, που θα ανανέωνε το ψέμα δια *παραιίψεως* το οποίο μάντευε τόσο καλά η Χάννα Άρεντ, όταν έγραφε: «Θα μπορούσε να μην είμαστε πια ποτέ ικανοί να καταλαβαίνουμε, δηλαδή να σκεφτόμαστε και να εκφράζουμε τα πράγματα που εν τούτοις είμαστε ικανοί να κάνουμε»⁴².

Μπροστά σ' αυτή την αιφνίδια άρνηση της *τεχνογνωσίας*, η οικουμενικότητα της συγκαιρινής μας καταστροφής υπονοεί αναγκαστικά την προσεχή επανίδρυση του Πανεπιστημίου· ενός είδους *γενικού νοσοκομείου* της επιστήμης και των τεχνικών της που θα αποσκοπούσε, ει δυνατόν, να αρθεί στο ύψος αυτού του *ατυχήματος των γνώσεων* που απορρέει λιγότερο από τις αποτυχίες και τα λάθη, και περισσότερο από τη θεαματική επιτυχία των τεχνοεπιστημών της ύλης και της ζωής, των οποίων το αποκορύφωμα είναι οι τεχνοβιολογίες, με την εργαλειακή συνεισφορά των νανοτεχνολογιών του εμβίου.

Ένα νοσοκομείο, λοιπόν, ή μάλλον ένα *άσυλο της επιστήμης*, ένα οικοτροφείο των Αναπήρων της γνώσης και των γνώσεων που, όπως φαίνεται, στερούνται οριστικά κριτικής συνείδησης, όχι εξ αιτίας της αδυναμίας τους να προοδεύουν γοργά όσο εξ αιτίας μιας πρωτοφανούς επιτυχίας, την οποία κανένας άλλωστε δεν ελέγχει πια, παρά τη διακηρυγμένη δημοκρατική βούληση.

Πράγματι, από τον προηγούμενο αιώνα, η θέληση για δύναμη

42. Χάννα Άρεντ, *Το ολοκληρωτικό σύστημα*.

των τεχνοεπιστημών έχει σοβαρά τραυματίσει, αν όχι ακρωτηριάσει, το σύνολο των κεκτημένων γνώσεων, καθιστώντας έτσι ύποπτους τους διάφορους κλάδους γνώσης τους, που στο εξής θεωρούνται ανάρμοστοι για τη ζωή και το περιβάλλον της.

Επηρμένη μέχρι παραληρήματος, η BIG SCIENCE έχει γίνει ανίσχυρη να διορθώσει την υπερβολική της επιτυχία, λιγότερο από έλλειψη γνώσης και περισσότερο από υπερβολή, από την *ύβριν* μιας φυγής προς τα εμπρός χωρίς καμία μέριμνα να τακτοποιήσει τα νώτα της, το απίστευτο ηθικό και φιλοσοφικό της έλλειμμα.

Καθώς μπλέχτηκαν εκούσια στον «ολικό πόλεμο» του 20ού αι., σε μια προοδευτική στρατιωτικοποίηση ενάντια στους ολοκληρωτισμούς, οι επιστήμες έχουν έτσι εκτραπεί, η μία μετά την άλλη, για να μοιάσουν εν τέλει με τα «ακραία σπορ»· καθώς ο πειρασμός ενός *θεωρητικού ντοπαρίσματος* έχει επιβληθεί εν τέλει πάνω στη σοφία μιας τελείως σχετικής γνώσης, στο όνομα μιας λεγόμενης *αποτρεπτικής Ειρήνης* μεταξύ των εθνών, μιας τρομοκρατικής ισορροπίας, της οποίας μάταια επικύρωση είναι η τωρινή διασπορά των πυρηνικών όπλων.

«Οι ζημιές που προκαλεί ένας αμαθής είναι ανεπανόρθωτες», λέει ένα γνωμικό. Ισχύει αυτό για τη φυσική όπως και για κάθε επιστημονική γνώση; Αυτό είναι το ζήτημα του ΜΗ ΑΛΑΘΗΤΟΥ [του διαψεύσιμου], που έθεσε κάποτε ο Καρλ Πόπερ.

Μπορούμε να μετανιώσουμε για την επιστημονική γνώση; Μετά τον *Καθολικισμό* της χριστιανικής θρησκείας, θα έπρεπε και η *οικουμενικότητα* της BIG SCIENCE να μετανιώσει για τις φονικές της υπερβολές, για τις «ζημιές της Προόδου»; Εμπρός σ' αυτή την αιφνίδια οικολογική φανέρωση ενός ατυχήματος των γνώσεων που αποτελεί προέκταση του ατυχήματος των ουσιών, δεν θα έπρεπε η επιστημονική κοινότητα, με τη σειρά της, να κάνει τη δική της *mea culpa* [αυτοκριτική]; Μετά την εκκλησία κατά τον 20ό αι., με τον ποντίφηκά της Κάρολ Βοϊτύλα, δεν θα έπρεπε να ξαναρχίσει αυτή η αναδρομική διερώτηση που έχει σαφώς αρχίσει στον Τζούλιους Ρόμπερτ Όπενχαϊμερ, έπειτα από την επιτυχία του "Trinity Test", αλλά κυρίως έπειτα από τον βομβαρδισμό της Ιαπωνίας;

Εδώ ακριβώς έγκειται το παράδοξο σχέδιο μιας επανίδρυσης του Πανεπιστημίου που θα έπαιρνε ως πρόσχημα την αυξανόμενη αποτυχία της επιτυχίας της BIG SCIENCE. Το ζήτημα, λοιπόν, δεν θα ήταν πια η λειτουργία της μετάνοιας μιας διάσημης προσωπικότητας της επιστήμης, ή ακόμη μιας σειράς βραβείων Νόμπελ φυσικής περιορισμένων από ορισμένα βραβεία Νόμπελ ειρήνης, αλλά η επίσημη εγκαινίαση του ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ που θα αποτελούσε την απαραίτητη MEA CULPA η οποία είναι στο εξής αναγκαία για να γίνει πειστική μια γνώση που πάει να γίνει εξ ολοκλήρου αυτοκτονική.

Ο Καρλ Πόπερ το διαπίστωνε σε ένα σημαντικό κείμενο: «Μπορούμε να πούμε ότι η προέλευση και η εξέλιξη της γνώσης συμπιπτουν με την προέλευση και την εξέλιξη της ζωής και ότι συνεπώς αμφότερες συνδέονται με την εξέλιξη της Γης. Η εξελικτική θεωρία συνδέει τη γνώση και άρα εμάς με τον σύμπαντα κόσμο. Ως εκ τούτου, το πρόβλημα της γνώσης γίνεται ένα κοσμολογικό πρόβλημα. Παλαιότερα, μιλούσα ήδη για τον συναρπαστικό χαρακτήρα του "προβλήματος της κοσμολογίας", χαρακτηρίζοντάς το ως εξής: "Είναι το πρόβλημα που συνίσταται στο να καταλάβουμε τον κόσμο, περιλαμβανομένου του εαυτού μας και της γνώσης μας ως μερών του κόσμου. Έτσι βλέπω πάντα το πλαίσιο της εξελικτικής θεωρίας της γνώσης"»⁴³.

Είναι παράξενο που μια τόσο εκτυφλωτική «λογικο-συμπαντική» προδηλότητα δεν ανησύχησε ποτέ τους επιστήμονές μας, με αφορμή το ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ-ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΟ γίνεσθαι κάθε πρακτικής γνώσης, στη Γη και πουθενά αλλού.

Είναι αλήθεια, όπως επισήμαινε ο Μωρίς Μερλώ-Ποντύ, ότι «η επιστήμη προϋποθέτει την αντιληπτική πίστη αλλά δεν την φωτίζει», τουλάχιστον μέχρι την όχι πολύ μακρινή μέρα που «η επιστήμη θα αναεισαγάγει σιγά-σιγά αυτό που είχε απορρίψει ως υποκειμενικό. Τότε ο Κόσμος θα αναδιπλωθεί στον εαυτό του και, με εξαίρεση αυτό που μέσα μας σκέφτεται και κάνει την επιστήμη-

43. Karl Popper, *L'Univers irresolu* (Hermann, 1984) και *La Quete inachevée* (Pocket, 1989).

μη, αυτό τον αμερόληπτο θεατή που μας κατοικεί, θα είμαστε μέρος και στιγμή του μεγάλου αντικειμένου»⁴⁴.

Αυτό είμαστε, τελειωμένα πράγματα, εξ ου και η επιτακτική ανάγκη για το *Πανεπιστήμιο της προαναγγελθείσας καταστροφής*, στο οποίο τυπική λογική, διαλεκτική λογική και παράδοξη λογική δεν θα αφήνουν πια να τις περισπούν οι φάρσες των ασφών λογικών της μετανεωτερικότητας.

Πράγματι, αν, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, *δεν υπάρχει επιστήμη του ατύχηματος* [του συμβεβηκότος] *αλλά μόνο των ουσιών*, πράγμα που υπονοεί πως είναι αδύνατη μια γνήσια *ατυχηματολογία*, είναι προφανέστατο σήμερα ότι το *ατύχημα των γνώσεων* δεν είναι άλλο από το ατύχημα της «επιστήμης των ουσιών» που καταλήγει τώρα να οδηγήσει σε ατύχημα κάθε πρακτική γνώση, εξ αιτίας της υπερβολικής επιτυχίας και της θεαματικής επίτευξης, των οποίων είμαστε συνάμα οι μάρτυρες και τα θύματα.

Στο διάβα του 20ού αι., η στρατιωτικοποίηση της επιστήμης κατέστησε ύποπτη τη γνώση, όπως ακριβώς η ανάπτυξη του βιομηχανικού «σκανδαλοθηρικού» Τύπου είχε καταστήσει ύποπτη, τον 19ο αι., τη *δημόσια πληροφόρηση*, περιμένοντας να καταστήσει ύποπτη, με τη σειρά της, την *πληροφορική* του «πραγματικού χρόνου». Αποφασιστικό ερώτημα: ποιος θα μπορούσε να είναι, αύριο, ο κλάδος γνώσης μιας νέας σοφίας, η επιστήμη *του ολοκληρωμένου ατύχηματος* της προόδου των γνώσεων; Θα συνέβαινε με αυτή την παράδοξη επιστήμη ό,τι συμβαίνει με τη δικαιοσύνη κατά τον Robert Badinter: «Η δικαιοσύνη είναι τεχνική και παραμένει αρετή», ξαναρχίζοντας μ' αυτό τη δίκη του Γαλιλέου, που η ετυμολογία της ήταν ασφαλώς αναξιοπρεπής, αλλά όχι η διεξαγωγή της!

Ελλείπει μιας τέτοιας διαπίστωσης, αυτό που θα εξαφανιζόταν τότε είναι η επιστήμη, μια BIG SCIENCE που θα είχε αποτελειώσει την αυτοκτονία της, ως καμικάζι της Προόδου με κάθε τίμημα.

«Όποιος μπορεί το περισσότερο, μπορεί και το λιγότερο». Αυτή η λαϊκή ρήση είναι διαβόητα εσφαλμένη σε ό,τι αφορά το συ-

44. M. Merleau-Ponty, *Le Visible et l' Invisible*.

γκαιρινό μας ατύχημα της BIG SCIENCE που δεν έχει συνειδηση των κακών της πράξεων, και η επιτυχία αυτής της «πολύ θεαματικής» επιστήμης αδυνατεί σαφώς να μας προφυλάξει από τις μοιραίες επιπτώσεις της, όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε από τις συζητήσεις για το παράχωμα των ραδιενεργών καταλοίπων των οποίων η διάρκεια τοξικότητας ξεπερνά, καθώς φαίνεται, τα 200.000 χρόνια...

Το βλέπουμε, λοιπόν, άλλη μια φορά: το συγκαιρινό μας ατύχημα των προόδων της BIG SCIENCE είναι *το ατύχημα ενός ουχρονικού χρόνου* και άρα το ατύχημα κάθε σοβαρής ωφέλιμης μέλλουσας έρευνας, καθώς οι διορίες της πρόληψης υπερβαίνουν κάθε πολιτική ικανότητα.

Είναι, και αυτό, το «ολοκληρωμένο Ατύχημα» της γνώσης, ένα ατύχημα που ενσωματώνει αναρίθμητα γεγονότα και κακές πράξεις απρόβλεπτες μακροπρόθεσμα, όχι μόνο στον τομέα της φυσικής του ατόμου, αλλά και στους τομείς της βιολογίας ή της γενετικής των πληθυσμών...

Μπροστά στον ορίζοντα της χιλιαστικής αναμονής μίας τέτοιας καταστροφής της σκέψης, η αναγκαιότητα για ένα Πανεπιστήμιο της αποπερατωμένης καταστροφής θα έπρεπε να οδηγήσει στην αναγκαιότητα μιας πιο δημοκρατικής πρακτικής της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας και ανάπτυξης, καθώς η διανομή των διαφορετικών γνώσεων θα έχει συνδεθεί με το πρωτεύον ζήτημα των προτεραιοτήτων σε σχέση με τις οικονομικές επενδύσεις.

Πράγματι, σ' αυτή την αρχή-αρχή της τρίτης χιλιετίας, ποια είναι η ΙΣΧΥΣ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ; Αυτή η τεχνοεπιστημονική ισχύς που κρύβεται πίσω από την ενθουσιώδη προώθηση μιας θεαματικής τεχνολογίας η οποία ισχυρίζεται ότι φτάνει να αναδημιουργεί τη ζωή, χάρη στα τεχνάσματα μιας συνθετικής βιολογίας.

Σ' αυτό τον τομέα, ας παρατηρήσουμε, λόγου χάρη, την πρόσφατη εξέλιξη της *κουλτούρας του μείζονος κινδύνου* η οποία εξέδωσε το φθινόπωρο του 2005 μια αναφορά του Γενικού Επιτροπάτου του Σχεδιασμού, με τίτλο «Το κράτος και η ασφάλιση των νέων κινδύνων», και της οποίας τα πρώτα πρακτικά αποτελέσματα εμφανίστηκαν το 2006. Σύμφωνα με αυτή την «ερευνη-

τική άσκηση», ο φάκελος του αμιάντου (εκατό χιλιάδες δυνητικοί θάνατοι και 14 δισεκατομμύρια ευρώ αποζημιώσεις στα θύματα) αφήνει να προβλέψουμε μία μεγάλη αύξηση των παράπλευρων ζημιών, που οφείλονται στην *εσπευσμένη εισαγωγή, επιστημονική ή τεχνολογική* (πυρηνική, βιολογική κτλ.) πολλών διαδικασιών, καθώς το φαινόμενο του τρομοκρατικού κινδύνου έρχεται να περιπλέξει ακόμη περισσότερο την κατάσταση.

Απέναντι σ' αυτή την πληθώρα των αβεβαιοτήτων και του δύσκολα «αλληλασφαλιστικοποίησιμου» κόστους, τα συστήματα ασφαλίσεων θα μπορούσαν στο εξής να αρνούνται να καλύψουν ορισμένους κινδύνους, γιατί, αν δεν υπάρχει ικανότητα διάκρισης και φρόνηση, η ύπαρξη των μεγάλων εταιρειών ασφάλισης και κυρίως καθησυχασμού, θα απειλούνταν, οριστικά τούτη τη φορά... Εξ ου και είναι επιτακτικό, σύμφωνα με τους υπεύθυνους της αναφοράς αυτής, να εμπλουτίσουμε σοβαρά την *κουλτούρα του κινδύνου* ενός γαλλικού κράτους που απεχθάνεται να προβλέπει τις καταστροφές και ισχυρίζεται μάλιστα πως κάνει την αισιοδοξία καθήκον του πολίτη!

Λίγους μήνες αργότερα, το φθινόπωρο του 2005, μια αναφορά του Ο.Ο.Σ.Α. [OCDE] ανάγγελλε ότι οι αμερικάνικες εταιρείες ασφαλίσεων δεν μπορούσαν πια να εγγυηθούν μόνες τούς ΜΕΓΑΚΙΝΔΥΝΟΥΣ, ειδικότερα αυτούς που συνδέονται με μια μαζική τρομοκρατία εξ ορισμού απρόβλεπτη, και συνεπώς απαγορεύουν κάθε επικαιροποιημένο υπολογισμό που είναι δυνατόν να παγιώσει μια οποιαδήποτε «τιμή αγοράς». Έτσι, οι επιχειρήσεις κλήθηκαν να ξανασκεφτούν το πώς θα κάλυπταν οικονομικά τις φυσικές ή ανθρώπινες καταστροφές του 21ου αιώνα μας.

Τέλος, το φθινόπωρο του 2006, το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Διατροφής (PAM) των Ηνωμένων Εθνών και ο γαλλικός ασφαλιστικός οργανισμός AXA-RE υπέγραψαν συμβόλαιο για να *ασφαλίσουν την Αιθιοπία* (δεύτερη πιο πολυάνθρωπη χώρα της Αφρικής, με 77 εκατομμύρια κατοίκους) *από την ξηρασία*, βασιζόμενοι στο μοντέλο των «κλιματικών παραγώγων» που, στις πλούσιες και εύκρατες χώρες, ασφαλίζουν τους σταθμούς χειμερινών σπορ σε περίπτωση έλλειψης χιονιού ή τους αμπελουργούς από τις υπερβολικές βροχοπτώσεις...

Πρώτο παγκόσμιο συμβόλαιο ασφάλισης για την επείγουσα ανθρωπιστική βοήθεια, που προμηνύει το τι θα γίνει αύριο σε πολλές χώρες θύματα της ανόδου της θερμοκρασίας της υδρογείου. Διευκρινίζεται, άλλωστε, ότι, αν πετύχει το πείραμα του PAM, ο Ο.Η.Ε. και η Παγκόσμια Τράπεζα θα μπορούσαν να επεκτείνουν αυτή τη μέθοδο βοήθειας στην Κένυα, στο Μαλάουι ή στον Νίγηρα.

Μπροστά σε μια τέτοια κατάσταση γεωπολιτικής επιτακτικότητας και περιμένοντας την ίδρυση ενός Πανεπιστημίου της αποπερατωμένης καταστροφής ή του μουσείου του Ατυχήματος, η Σχολή των Ορυχείων του Παρισιού δημιούργησε πρόσφατα ένα διδακτορικό «Επιστημών και μηχανικής των επικίνδυνων δραστηριοτήτων». Περί τις είκοσι διατριβές για το θέμα αυτό έμελλε να υποστηριχθούν στα τέλη του 2006.

Και αν ακόμη η λέξη ΜΗΧΑΝΙΚΗ προκειμένου για τους μείζονες κινδύνους φαίνεται τουλάχιστον πρόωρη, έχει εν τούτοις το προσόν ότι ανοίγει το ζήτημα μιας *πρακτικής συλλογικής νόησης των από κοινού συμφερόντων*, απέναντι στους μεγακινδύνους· και αυτό, ακριβώς τη στιγμή που η καταστροφή μιας μοιραίας σύγκλισης όλων των κινδύνων είναι στην ημερησία διάταξη μιας BIG SCIENCE που είναι στην κατοχή των επίσημων ειδικών της Προόδου με κάθε τίμημα, των οποίων η φιλοδοξία για ισχύ έχει σβήσει κάθε ικανότητα διάκρισης, κάθε ορθολογικότητα, καθώς έχει κάνει την έρευνα και ανάπτυξη πιο πολύ ένοχο πάθος παρά ικανή επιστήμη· ένα είδος *μεταμοντέρνου εξηρησιονισμού* που προορίζεται για το θέατρο μιας πολύ θεαματικής επιστήμης η οποία θα ξανάπαιζε χωρίς ανάπαυλα την τραγωδία του κήπου της Εδέμ, κάτω από το Δένδρο των γνώσεων, με κίνδυνο να εκδιώξει, τούτη τη φορά, την ντροπιασμένη Ανθρωπότητα όχι πια από τον «προπατορικό Παράδεισο» αλλά από τη μητέρα Γη, προς την κατεύθυνση των εξωπλανητών που αγαπά ο Στήβεν Χώκινγκ.

«Το πράγμα, ο Κόσμος κυβερνά το ανθρώπινο ον, ο άνθρωπος είναι φυλακισμένος, δούλος του Κόσμου, η κυριαρχία του είναι σκέτη χίμαιρα, γιατί ίσα-ίσα η τεχνική είναι η δύναμη με την οποία η Γη συλλαμβάνει το Είναι και το υποτάσσει. Και ίσα-

ίσα επειδή δεν κυριαρχούμε πια παρά τα χάνουμε, η Γη δεν είναι πια η Γη μας που μας ανήκει. Γι' αυτό ακριβώς γινόμαστε όλο και πιο ξένοι στη Γη», έγραφε ο Ντήτριχ Μπόνχαιφερ στις αρχές της δεκαετίας του 1930. Αυτή η «μεγάλη χίμαιρα», που περιγράφεται εδώ, υλοποιείται σήμερα στην ψευδή *δρομοσκοπική* προοπτική μιας επιταχυνόμενης πραγματικότητας στην οποία «το ζήτημα είναι να εξαπατήσουμε τον άνθρωπο που έχει πράγματι τραπεί σε φυγή, κάνοντάς τον να πιστεύει ότι η φυγή αυτή είναι ο θρίαμβός του και ότι ίσα-ίσα όλος ο κόσμος έχει τραπεί σε φυγή μπροστά του»⁴⁵, κατέληγε ο θεολόγος μάρτυρας του *Blitzkrieg*.

Σήμερα ακόμη, αυτή η απατηλή οπτική απάτη μιας Προόδου, που διατείνεται μάλιστα πως είναι μια ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ, είναι μόνο και μόνο η επιταχυνόμενη πραγματικότητα της καταστροφής μιας «ελεύθερης εξάτμισης», έξω απ' αυτόν τον πολύ στενό τελουρικό πλανήτη, στην απελπισμένη αναζήτηση ενός υποκατάστατου κόσμου του έκπτωτου κόσμου, που έχει περισταλεί στο τίποτε, ή σχεδόν, από τη δύναμη μιας τεχνικής που μας έχει καταστήσει ξένους προς τη γεωφυσική· παρασύροντας, μ' αυτό, ολόκληρη την ανθρωπότητα στην αποικιακή και μεταγεωφυσική αναζήτηση του πιο πρόσφατου Νέου Κόσμου.

Αποκορύφωμα του αποεντοπισμού, αυτή η συνολική ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΥΣΗ είναι πάντα μόνον ένα επιπλέον παραλήρημα των προοδευτικών πολιτισμών μας, που εκπληρώνει στην εντέλεια την προφητεία του ρομαντισμού: «Αν ήταν δυνατόν, θα εγκαταλείπαμε τη ζώνη του ήλιου για να ριχτούμε έξω από τα όριά της». Αυτό είναι στο εξής τετελεσμένο γεγονός, με τα χωρικά κύματα που ριψοκινδυνεύουν «μέσα στη νύχτα του άγνωστου, στο κρύο ενός άλλου κόσμου, δεν έχει σημασία ποιού, φτάνει να μας είναι ξένος»⁴⁶.

Ώστε σαφώς εδώ και τώρα, πάνω σε τούτον εδώ τον πλανήτη τον ενδοτικό και διόλου εξωτικό όπως αυτοί που αναζητεί ο Corot, το διαστημικό τηλεσκόπιο που εγκαινιάστηκε στο Μπαϊκό-

45. Dietrich Bonhoeffer, *Création et Chute*.

46. Χαίλντερλιν (στη γαλλ. έκδ. *Oeuvres*).

νούρ τον Δεκέμβριο του 2006, εγείρεται το ζήτημα της ημέρας, ή μάλλον εγείρεται εκ νέου και φανερώνεται στη μεταβιομηχανική νόηση. Εκείνη εκεί η ημέρα δεν είναι η ημέρα της περιστροφής της Γης γύρω από τον Ήλιο, δεν είναι ούτε η αλληλοδιαδοχή ημέρας και νύχτας που μπορούσε άνετα να υπολογιστεί, είναι κάτι που καθορίζει την ουσία του κόσμου και της ύπαρξής μας.

«Η Μέρα συγκροτεί τον μεγάλο Ρυθμό, τη φυσική διαλεκτική της δημιουργίας, και ο ρυθμός αυτός είναι συνάμα στάση και κίνηση»⁴⁷. Αυτή η Μέρα η πιο νεαρή, είναι αυτή η ΦΑΝΕΡΩΣΗ που κάνει τον καθένα, από τη γέννηση και την ταπεινότητά του, πιο πολύ «φανερωτή» παρά «επαναστάτη» της Μεγάλης Κίνησης μιας Προόδου χωρίς ανάπαυση και χωρίς σκοπό, που έχει κάνει την ιστορία μάλλον μια σφαίρα παρά έναν φαύλο κύκλο, μια δρομόσφαιρα επιτάχυνσης μιας πραγματικότητας της οποίας η φυγή προς τα μπρος είναι πάντα μόνον ένας θρίαμβος χωρίς μέλλον· μια πύρρεια νίκη στην οποία η φυγή των πρωτοποριών του Λόγου είναι μόνο το αδιέξοδο μιας θέλησης για δύναμη της οποίας η έπαρση φαίνεται γελοία, όπως αποδεικνύει σήμερα η «εξω-γήινη» αναζήτηση, με την εγκατάλειψη των πιστώσεων του προγράμματος *Seti* και του αξιώματός του: «Η βασική αρχή της κοινοτοπίας», που βάσιζε τις ελπίδες της στην ανακάλυψη «σημείων ζωής», αφού ο γηραιός πλανήτης μας ήταν τόσο κοινός, κοινότοπος, ώστε θα έπρεπε σαφώς να υπάρχουν όμοιοί του, πάνω στους οποίους «η εμφάνιση της ζωής θα γινόταν εξ ίσου αυτόματα όπως στον δικό μας».

Ιδιαίτερη εκτροπή του *συμπαντικού εξελικτισμού*, αφού ο μικροσκοπικός πλανήτης μας δεν θα ήταν εν τέλει τόσο κοινότοπος, πράγμα που έκανε έναν εξωβιολόγο να σκεφτεί ότι «θα μπορούσαμε κάλλιστα να είμαστε απόλυτα μόνιμοι στο Σύμπαν».

Διόλου αφοπλισμένοι, εν τούτοις, από την πιθανή ανυπαρξία ενός άλλου κατοικήσιμου ουράνιου σώματος, οι δημιουργοί μας φτάνουν μάλιστα να προτείνουν τη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας «οιονεί γήινης», για να καταστήσουν κατάλληλο για τη ζωή ένα

47. Dietrich Bonhoeffer, *Création et Chute*.

άστρο εχθρικό προς τη ζωή. Η ονομασία αυτού του «δημιουργισμού» θα ήταν: «η TERRA FORMATION»...

Όλο αυτό μοιάζει πάρα πολύ με τις σοβιετικές εξωφρενικότητες και δεν μπορεί να μας καθησυχάσει για το μέλλον μιας προοδευτικής νόησης και μιας ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ γνώσης που έχει γίνει «εξω-ορθολογική» και «εξω-γήινη»· όπως το κόκκινο άστρο του Σπούτνικ ή των γιγάντιων δημόσιων έργων μετασχηματισμού της φύσης που έσυραν τους πληθυσμούς λιγότερο προς το «λαμπρό μέλλον» ενός άθεου κομμουνισμού και περισσότερο προς τον αρνητικό ορίζοντα μιας ΕΚΚΟΣΜΙΚΕΥΣΗΣ που προοριζόταν να γίνει μια «προοδευτική» λατρεία, μια κρατική θρησκεία. Θαύμα της τεχνικής τεχνογνωσίας, ο «δημιουργισμός» έχει λοιπόν επιστρέψει, και η υλιστική του λατρεία δεν θα παραλείψει, αύριο, να γίνει, όπως χθες στη Σοβιετική Ένωση, πέρα από τον θετικισμό, ένας γνήσιος ΦΩΤΑΓΩΓΙΣΜΟΣ· μια όψιμη ηλιακή και εν τέλει «εξω-ηλιακή» λατρεία, που προεικονίζει ήδη την ακαριαιότητα των κυμάτων, των Μ.Μ.Ε. που σαγηνεύουν κυριολεκτικά τους όχλους.

Όπως εξηγούσε πρόσφατα ένας «μηχανικός του εμβίου», ο von Karman: «Οι επιστήμονες ανακαλύπτουν τα πράγματα που υπάρχουν, αλλά οι μηχανικοί δημιουργούν τα πράγματα που δεν υπάρχουν».

Όλα έχουν ειπωθεί: μετά τη δημιουργία του εξω-γήινου κόσμου, χάρη στη γεω-μηχανική, θα μπορούσαμε, λόγου χάρη, να περιζώσουμε πάνω στον εαυτό της τη σφαίρα επιτάχυνσης του πραγματικού, τη δρομόσφαιρα, με τη δημιουργία της ζωής! Και αυτό, χάρη στην αποκρυπτογράφηση του ανθρώπινου γονιδιώματος... άθλιο εκκοσμικευμένο θαύμα μιας βιομηχανίας του εμβίου που έμελλε να διαδεχθεί έτσι τη βιομηχανοποίηση του θανάτου κατά τον 20ό αι.

Όντως, ας μη ξεχνούμε ποτέ ότι αυτό το ατύχημα, αυτή η συμφορά των γνώσεων, έπληξε πρώτα τη Δυτική κουλτούρα, τις σύγχρονες μας τέχνες ενός αιώνα ανελέητου προς την αισθητική όπως και προς την ηθική.

Σε ένα κείμενο που χρονολογείται, ας το προσέξουμε, το 1945, ο Χένρυ Μίλλερ επισήμαινε: «Οι καλλιτέχνες είναι σήμερα δι-

αιρεμένοι. Ένα μέρος του χρόνου και της ενεργητικότητας του καθενός τους είναι αφιερωμένο στην ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ, καταστροφή εκούσια, από πρόθεση, εσκεμμένη. Γι' αυτούς που θα ακολουθήσουν τον Πικάσο, ο παλιός κόσμος δεν πεθαίνει όσο πρέπει γρήγορα»⁴⁸.

Έτσι, πριν πλήξει κατάμουτρα την επιστήμη, τις «τέχνες και τα επαγγέλματα» της τεχνικής Προόδου, η *ενόρμηση προς την αυτοκαταστροφή*, που κατάγγειλε ο Άρθουρ Κάιςλερ παραφράζοντας τον Φρόυντ, είχε πλήξει το σύνολο των «επαγγελματών τέχνης» της Δυτικής κουλτούρας.

«Οπτιμιστής είναι ο άνθρωπος που βλέπει μια ευκαιρία πίσω από κάθε συμφορά», έγραφε, μετά λόγου γνώσεως, ο Ουίνστον Τσώρτσιλ... Αδύνατον να αναλύσουμε την πρόοδο των εν λόγω συμφορών χωρίς να αναφερθούμε στον πόλεμο, στις μεγάλες διαμάχες και στην ακατάπαυτη προετοιμασία τους στο διάβα των αιώνων. Από την απαρχή των εφαρμοσμένων επιστημών, είτε το θέλουμε είτε όχι, το ARSENAL [Οπλοστάσιο] ήταν πράγματι η «Ακαδημία της καταστροφής».

Από το εργαστήρι του αλχημιστή, το εργοστάσιο βλημάτων και των μοριακών τους εκρηκτικών, μέχρι τα εργαστήρια των πολεμικών αερίων ή του MANHATTAN PROJECT [Σχεδίου Μανχάταν], το οπλοστάσιο ήταν η *μπαρούτη της Προόδου*: το κρυφό πρόσωπο του διπρόσωπου Ιανού του Δυτικού Πανεπιστημίου, όπως το δείχνει, μεταξύ άλλων, ο Γαλιλέος που προτείνει τις υπηρεσίες του αστρονομικού του τηλεσκοπίου για να νικήσει στη ναυμαχία την οποία προετοιμάζει το Οπλοστάσιο της Βενετίας.

Έμμεσο προϊόν του ουμανισμού, γιατί αυτή η παραστρατημένη στρατιωτική νοημοσύνη να μη συντελέσει, μια μέρα, στο να μας προφυλάξει από το ολοκληρωμένο Ατύχημα, αντί κάθε μέρα να μας εκθέτει περισσότερο σ' αυτό; Εδώ, η πατροπαράδοτη μονομαχία του όπλου και του θώρακα δεν θα ήταν αρκετή μπροστά στην υπεροχή της ισχύος μιας μαζικής καταστροφής που εγκαινι-

48. Henry Miller, *L' Oeil qui voyage*, Gallimard, 2006.

άστηκε υπό την αιγίδα του στρατιωτικο-βιομηχανικού συμπλέγματος, που κατάγγειλε, καθώς μαινόταν ο Ψυχρός πόλεμος, ο πρόεδρος Αϊζενχάουερ.

Στην αποχαιρετιστήρια ομιλία του, αυτός ο αμερικανός στρατηγός, ειδικός της επιμελητείας, έμελλε να επιστήσει την προσοχή των δημοκρατιών στην επίμονη ύπαρξη αυτού του περίφημου συμπλέγματος, που τις απειλούσε με το ενάρετο πρόσχημα ότι τις έσωζε από τον ολοκληρωτισμό.

Πενήντα χρόνια αργότερα, και παρά την ενδόρρηξη της Σοβιετικής Ένωσης, οφείλουμε να διαπιστώσουμε ότι το σύμπλεγμα αυτό δεν ήταν απειλή μόνο για τα ελεύθερα έθνη, αλλά και για την επιστήμη και για το σύνολο των γνώσεων των αναγκαίων για την ειρήνη, αφού το μεγατονικό οπλοστάσιο των δύο αντιπάλων του Ψυχρού πολέμου κατέληξε στον γνωστό μας πολλαπλασιασμό των πυρηνικών, στην «ανισορροπία του τρόμου» μιας ανεξέλεγκτης αυτοκτονικής διασποράς τους...

Καταγγέλλοντας, ήδη το 1948, το γεγονός ότι οι πιο πρόσφατες θεωρητικές προόδοι της επιστήμης «την είχαν οδηγήσει να αρνηθεί τον εαυτό της, καθώς οι πρακτικές της τελειοποιήσεις απειλούν με καταστροφή ολόκληρη τη Γη», ο φιλόσοφος Αλμπέρ Καμύ επιχειρούσε ν' ανοίξει έναν καινούργιο δρόμο. Τη *σοφιολογιότητα άγνοια* μιας επιστήμης στρατιωτικοποιημένης στο έπακρο από την απαίτηση της πυρηνικής αποτροπής μεταξύ των εθνών θα μπορούσε, λόγου χάρη, να διαδεχθεί η *τραγική διαύγεια* μιας γνώσης ανοιχτής στην ανησυχία και όχι πια η άμεση δογματική ικανοποίηση ερευνητών που κυνηγούν το Νόμπελ στον κλάδο τους. Εν τούτοις, μέχρι σήμερα, κανένας, φαίνεται, δεν νοιάστηκε να αναλύσει αυτή την *άρνηση*, αυτόν τον μηδενισμό του επιστημονικού υλισμού. Κανένας γνωστός στοχαστής, με εξαίρεση πιθανόν τον Καρλ Πόπερ, δεν έχει ακόμη τολμήσει να οραματιστεί σοβαρά να γίνει ο «οπτιμιστής» για τον οποίο μιλούσε ο Τσώρτσιλ, ο άνθρωπος που υποσχέθηκε στον λαό του μόνον «αίμα και δάκρυα».

Αλλά ας επανέλθουμε στο ΜΗ ΑΛΛΑΘΗΤΟ [διαψεύσιμο] αυτής της ολέθριας εποχής, συνάμα τόσο επηρμένης και τόσο μυστικά

απελπισμένης. Σύμφωνα με τον σερ Καρλ Πόπερ, επικριτή του ντετερμινισμού, *το κριτήριο διάκρισης ανάμεσα σε μια επιστήμη άξια του ονόματός της και στις αμφίβολες διανοητικές κατασκευές, είναι η δυνατότητα να μπορεί η εν λόγω επιστημονική διατύπωση να ανατραπεί από ένα πείραμα*. Εξ ου και ο όρος ΔΙΑΨΕΥΣΙΜΟΤΗΤΑ ή και ΑΠΟΡΡΙΨΙΜΟΤΗΤΑ μιας γνώσης.

Θα λέγαμε ότι είναι πάρα πολύ προφανές, κοινότοπο ή ακόμη ότι τα συγκεκριμένα πειράματα που έχουν επικυρώσει τη θεωρητική φυσική είναι πολλά και αποδεικτικά· ασφαλώς, αλλά αυτή εδώ η «απόδειξη» κρύβει και την αναγκαιότητα να πειραματιστούμε σε «φυσικό μέγεθος» με την καταστροφή της επιτυχίας αυτών των πειραμάτων, τόσο αισίως επιμέρους και περιορισμένων!

Και μάλιστα, για να επιμένουμε να αρνούμαστε *το ατύχημα των γνώσεων* που πλήττει σήμερα την επιστήμη, όπως το αρνιόντουσαν χθες οι μοιραίες συνέπειες του Τσερνομπύλ, ορισμένοι επιστήμονες θα θελήσουν πιθανόν να πειραματιστούν αν όχι με το τέλος της ιστορίας (των επιστημών), τουλάχιστον με το τέλος της ιστορίας του εμβίου· καθώς η γεωφυσική περατότητα του γήινου περιβάλλοντός του θα αποδείκνυε έτσι οριστικά την *κατ' αρχάς εγκυρότητα* μιας διεργασιακής γνώσης στην κλίμακα μιας ή δυο πόλεων χθες, της μίας ή της άλλης ηπείρου σήμερα, και τίποτε, αληθινά τίποτε, δεν θα εμπόδιζε να δοκιμάσουμε, αύριο, στις διαστάσεις του κόσμου.

Ερώτημα με τον τρόπο του Πόπερ αλλά και με τον τρόπο του Ραμπελαι: «Μια γνώση που εξολοθρεύει κάθε ζωή και συνεπώς κάθε συνείδηση είναι ακόμη μια ΕΠΑΛΗΘΕΥΣΙΜΗ επιστήμη;!!» Επιπλέον, ίσως, ποιού καθαρά «επιστημονικού» ενδιαφέροντος είναι φορέας η γνώση της εξολόθρευσης η οποία είναι εξοπλισμένη με τις γνώσεις ενός «υλισμού» που πάει να γίνει *εξ ολοκλήρου μηδενιστικός*;

Ο Νίτσε σαφώς τα φορτώνει όλα στη λεγόμενη «θέληση για δύναμη», που την έχουν ερμηνεύσει τόσο άσχημα και επιτρέπει μεταξύ άλλων να θέσουμε σοβαρά το ζήτημα *του ατυχήματος αυτής εδώ της θέλησης* τον 20ό αι.· αυτό το πείραμα σε φυσικό μέγεθος του ΝΟΘΟΥ χαρακτήρα μιας τεχνολογικής Προόδου που

επιστρέφει για να υποσκάψει το πνεύμα ταπεινότητας ενός επιστήμονα ο οποίος αρνείται να παίξει τον ρόλο του δημιουργού.

Εξωτικό ατύχημα που συγγενεύει με μια νόθευση των γνώσεων η οποία θα απέρρεε λιγότερο από την αδυναμία τους και περισσότερο από την αυτοπεποίθησή τους· από την ισχύ μιας ζωτικής θέλησης άλλοτε τόσο γενναιόδωρης που έχει γίνει ξαφνικά, τον 20ό αι., η καταστροφική υπερισχύς μιας γνώσης που παραλύει κάθε αναγνώριση του Καλού και του Κακού.

Γι' αυτούς τους μείζονες παραδεκτούς ή απαράδεκτους κινδύνους, ας ακούσουμε τον βρετανό αστροφυσικό Martin Rees [Ρης]: «Σήμερα, υπάρχει δυσαναλογία ανάμεσα στον δυνητικό κίνδυνο –την καταστροφή του παγκόσμιου πληθυσμού– και στο πλεονέκτημα –την προσκόμιση γνώσεων στην καθαρή επιστήμη– άρα η εγγύηση που προτείνεται δεν είναι επαρκής». Και συνεχίζει ως εξής, για να απεικονίσει πιο λαϊκά τα λεγόμενά του: «Έχω στοιχηματίσει 1.000 δολάρια ότι, από σήμερα μέχρι το 2020, ένα ΒΙΟΛΑΘΟΣ ή μια ΒΙΟΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ θα προκαλέσει ένα εκατομμύριο νεκρούς, γιατί τίποτε δεν προχωρεί πιο γρήγορα από τη βιοτεχνολογία, και οι πρόοδοί της θα επιταχυνθούν ακόμη περισσότερο και θα πολλαπλασιάσουν τους κινδύνους»⁴⁹.

Καθώς ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΥΟΜΑΣΤΕ, λοιπόν, δεν έχουμε *αγγίξει το βάθος*, αλλά *την οροφή*, το στρώμα του όζοντος, το *light glow* που χωρίζει τον ουρανό από τα εξωτερικά ερέβη. Στο κατώφλι του διαστρικού κενού (αυτής της άγνωστης ποσότητας του σύμπαντος κόσμου), το γεωφυσικό όριο στο οποίο φτάσαμε από όλες τις πλευρές παρασύρει το όριο της φυσικής αυτού του έμβιου πλανήτη σε πορεία ερημοποίησης, σε σημείο που η *μελλοντική Εύα* των προοδευτικών επιστημόνων να μην είναι πια μια γυναίκα, όπως η πρώτη, αλλά *μια Γη* μοναδική στο είδος της, που βρίσκεται τόσο απογυμνωμένη όσο ο Αδάμ, ο γυμνός άνθρωπος της Γενέσεως, το θύμα του απαγορευμένου καρπού του Δένδρου της γνώσης.

Στη φυσική, αυτή η κατάσταση ονομάζεται ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ή

49. M. Rees, *Notre dernier siècle?*

ΑΝΩΜΑΛΙΑ· εξ ου και η αστροφυσική αναζήτηση ενός εκκεντρικού πλανήτη τον οποίο η γεω-μηχανική θα μπορούσε ίσως να καταστήσει κατοικήσιμο και να τον προσαρμόσει στη «μέλλουσα ζωή» του γήινου είδους, του είδους humus, μ' άλλα λόγια του ανθρώπινου είδους.

Πράγματι, όταν ο Στήβεν Χώκινγκ δηλώνει στο BBC (καλοκαίρι του 2006): «Από τότε που θα διασπαρθούμε σε άλλους πλανήτες, το μέλλον μας θα είναι εξασφαλισμένο», αρνείται την κατάσταση των τόπων μιας γνώσης που ένα ατύχημα έπληξε αυτό το οποίο την θεμελιώνει, από τις απαρχές της, στη γεωφυσική μιας ύλης καλούμενης ολόκληρη Γη.

Ο Χώκινγκ ωθεί άλλωστε ακόμη πιο μακριά την περιφρόνηση, αναθέτοντας στην ταχύτητα του φωτός τη φροντίδα να εξασφαλίσει τη σωτηρία της ιστορίας, μετά την εγκατάλειψη της γεωγραφίας: «Θα χρειάζονταν 50.000 χρόνια για να φτάσουμε σε έναν φιλόξενο πλανήτη σε ένα άλλο ηλιακό σύστημα· αλλά χρησιμοποιώντας τις βασικές αρχές εκμηδένισης ύλης και αντύλης, θα πετυχαίναμε ταχύτητες περίπου ίσες με την ταχύτητα του φωτός, και το ταξίδι προς μια καινούργια γη θα διαρκούσε τότε μόλις έξι χρόνια».

Με αυτά τα αποκαλυπτικά λόγια, στα οποία επιστήμη και επιστημονική φαντασία κυριολεκτικά συγχέονται, ο αστροφυσικός, θύμα του μεταμοντέρνου διαφωτισμού, όχι μόνον επικυρώνει την ενόρμηση της ύλης προς την αυτοκαταστροφή για να πετύχει τον στόχο του, αλλά αποκαθιστά, χωρίς να το ξέρει, τη λατρεία του ήλιου σε σημείο που να λατρεύει ειδωλολατρικά την επιτάχυνση της πραγματικότητας, αυτή τη σύγχρονη ύβριν ενός ΝΕΟΔΗΜΙΟΥΡΓΙΣΜΟΥ τον οποίο φαίνεται ότι επιτρέπει η περίφημη BIG BANG!

Στο ηθικό του όραμα, ο Bossuet –όπως τον παραθέτει ο Grothuyesen– έκανε τη διάκριση δύο μεγάλων τάξεων: «τα Μεγέθη της Ισχύος και τα Μεγέθη της Ένδειας». Με τη χωροχρονική απόκρυψη που οφείλεται στη συστολή του πραγματικού χρόνου, αυτή η ρύπανση σε φυσικό μέγεθος κάνει ολόκληρο τον πλανήτη να περάσει από μια συμπαντική/ κοσμική τάξη πλήρους ισχύος στην ΥΠΟ-ΚΟΣΜΙΚΗ τάξη μιας ένδειας σε πόρους την οποία στο εξής θα αναγνωρίζει μια οικολογική επιστήμη που έχει γίνει απλή εσχατολογία...

«*Ήμουν τα πάντα, και τα πάντα είναι τίποτε*», διαπίστωνε ο στωικός αυτοκράτορας Μάρκος Αυρήλιος. Σε μια φραγκισκανική κατάσταση πνεύματος, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε σήμερα: «*Εγώ που δεν είμαι τίποτε, λυπούμαι αυτόν τον Κόσμο που είναι το Παν*».

Αν, πράγματι, κάθε μέγεθος ισχύος επανέρχεται στην (ατομική) σκόνη, στον *χούμο* του, περιλαμβανομένου του γεωφυσικού μεγέθους της υδρογείου, η φυσική επιστήμη θα έπρεπε, με τη σειρά της, να επανέλθει στην ταπεινότητα που θεμελιώνει μέχρι τώρα την τεχνονγνωσία της.

Όντως, η περατότητα του Φυσικού Μεγέθους έχει περιστείλει στο τίποτε, ή σχεδόν, το *Πολιτισμικό Μέγεθος* [Κουλτούρα] μιας φιλοσοφίας των επιστημών που αποκτήθηκε, πρόσφατα, στην απεραντοσύνη της έκτασης ενός εδαφικού σώματος το οποίο υπομένει στο εξής ολοένα πιο άσχημα τις εκκεντρικότητές μας.

Αντιστρέφοντας τη φράση του ψαλμωδού που υμνεί τον Θεό στη δοξολογία του, θα μπορούσαμε σήμερα να ανακράξουμε: «*Ντροπή στην Ανθρωπότητα μέσα στη μη έκταση στην οποία ξεσπά η ανισχυρότητά της!*»⁵⁰ Όπως συμβαίνει με κάθε ηθική, η ταπεινότητα είναι η αλήθεια της φυσικής. Όσο για τη «δημιουργιστική αστροφυσική», καταρρέει όταν δέχεται το αμυντικό πλήγμα της βασικής αρχής που ανάγγειλε ο Χανς Γιόνας, που δεν έχει τίποτε κοινό με τη βασική αρχή της απλής πρόληψης: *τη βασική αρχή της ευθύνης, της υπευθυνότητας*.

Όντως, υπάρχει μία εκπληκτική ομοιότητα ανάμεσα στις παρούσες επιστημονικές ανακαλύψεις και στον αποικισμό. Η επιστήμη *ανακαλύπτει* κάτι σημαντικό, και η τεχνική θα *αποικίσει* οσονούπω το φανερωθέν πεδίο· μέχρι να το εκμεταλλευτεί καταχρηστικά στο όνομα της Προόδου της ανθρωπότητας, και έπειτα να το εγκαταλείψει τελείως.

«Όποιος λέει μεγάλη αποικία λέει και μεγάλο ναυτικό», δήλωνε ο Jules Michelet. Σήμερα, θα μπορούσαμε να παραφράσουμε αυτή τη δήλωση αρχής και να πούμε: «Όποιος λέει μεγάλος (αναπτυγ-

50. Ψαλμός 150, τελική δοξολογία.

μένος) πολιτισμός λέει και BIG SCIENCE». Σε σημείο που η τωρινή μεταμέλεια των αλλοτινών αδιόρθωτων ιμπεριαλιστών θα έπρεπε να περιλαμβάνει τα κακά που προκάλεσαν οι ναυτικές τεχνικές –από τα καράβια των δουλεμπόρων έως το πυρηνικό υποβρύχιο εκτόξευσης πυραύλων– όπως και της «αποικιακής» τεχνοεπιστήμης που δεν έχει συνείδηση και είναι εν τούτοις υπεύθυνη για ένα ανθρώπινο περιβάλλον που το έχουν περιστείλει στο τίποτε, ή σχεδόν, οι ασυνεπείς προόδοί της.

Η πρόοδος δεν σταματά, έλεγαν. Βεβαίως, αλλά σήμερα σταματά από μόνη της, στο χείλος του κενού, ενός διαπλανητικού γκρεμού που ολοκληρώνει την περατότητα μιας γεωφυσικής υλικότητας η οποία υποβάσταζε χθες τη ζωτικότητα μας.

Καθώς έχουμε ασκήσει έως εδώ τον πιο ακραίο *αναγωγισμό/περισταλτικότητα* και έχουμε εξαντλήσει την πληρότητα των βιοποικιλιών, κατοικούμε πια μόνο την περατότητα μιας πρωτοφανούς τελουρικής συστολής, την περατότητα του συνεχούς του υλικού μας περιβάλλοντος. Κατακτητές που έχουμε πάθει ζημιές από έναν φαινομενικά ανώδυνο κατακλυσμό, ξαναβρισκόμαστε στερημένοι απέναντι σ' αυτό το κενό, σ' αυτή την άγνωστη ποσότητα που ορισμένοι θα ήθελαν να την αποικίσουν και αυτήν, χάρη στις επιδόσεις μιας *Μεγάλης Αστροναυτικής* της οποίας τα διαστημόπλοια θα ήταν αμέσως διαθέσιμα για μια μεγάλη απόβαση ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ... Συμπαντική αποικιακή περιπέτεια, ή μάλλον «τραγι-συμπαντική», με την ελπίδα μιας μεταμοντέρνας ανάστασης, αλλά κυρίως *post mortem* [μεταθανάτιας], για μια ανθρωπότητα που έχει επιτέλους απελευθερωθεί από το γήινο βάρος και από τους νόμους της βαρύτητάς του.

Σαν απεικόνιση, ας ακούσουμε ακόμη τον Χένρυ Μίλλερ: «Όλοι μπαρκαρισμένοι στον μεγάλο στίβο του πουθενά, της όσμωσης στον κατακλυσμό, τίποτε παρά μια μεγάλη Κίνηση σιωπηλή, διαρκής, να παραμένεις ακίνητος στους κόλπους αυτού του τρελού χορού, να μεταπορίζεσαι μαζί με τη Γη, και αν ακόμη κλονίζεται, αυτό είναι το ταξίδι!»⁵¹

51. Henry Miller, *L' Oeil qui voyage*.

«Έχουμε εισέλθει στην εποχή των συνεπειών»⁵². Είναι αναμφισβήτητο γεγονός γι' αυτούς που θέλουν να αποφύγουν το «έγκλημα εναντίον των ανθρωπιστικών σπουδών» το οποίο διαπράττουν οι ζημιές της Προόδου και να ξεφύγουν ίσως από την επανάληψη, και μάλιστα από τον σκέτο αυτοματισμό, των εγκλημάτων που διέπραξαν οι μαθητευόμενοι μάγοι του 20ού αι.

Απαίτηση που έμελλε να καταλήξει όχι αποκλειστικά σε μια «πολιτική οικολογία», όπως διατείνονται σήμερα, αλλά στην επινόηση μιας «πολιτικής οικονομίας της ταχύτητας» και πιο μοναδικά του πλούτου, στον αιώνα μιας επιτάχυνσης που, στο εξής, αναστατώνει εκ βάθρων τη συσσώρευση των γνώσεων, την πραγματικότητα των ενεργών ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ μας, και προκαλεί, έτσι, τη ρύπανση των Χρονικών αποστάσεων που αποπερατώνει τη ρύπανση των ουσιών του περιβάλλοντός μας.

«Τον 20ό αι., έχουμε ανακαλύψει την ατομική φύση της ύλης του κόσμου. Τον 21ο αι., η πρόκληση θα είναι να καταλάβουμε τη βαθιά φύση του χώρου και του χρόνου»⁵³, έγραφε ακόμη ο Μάρτιν Ρης, απεικονίζοντας έτσι την ανησυχία του επιστήμονα μπροστά στην επιτάχυνση του πραγματικού στην οποία η συμφορά γίνεται δυνητικά οικουμενική· γιατί αυτή εδώ η ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ θέτει πάλι υπό αμφισβήτηση την αξιοπιστία όχι πια της γνώσης που προσιδιάζει στον άλφα ή στον βήτα επιστημονικό κλάδο, αλλά του συνόλου των γνώσεων που αποκτήθηκαν στο διάβα της Ιστορίας.

Είτε το δεχόμαστε είτε όχι, η κτηνώδης αποκάλυψη ενός ΜΕΤΑΚΙΝΔΥΝΟΥ σύγκλισης των ατυχημάτων, των καταστροφών, κλιματικών ή άλλων, μας επαναφέρει στην προβληματική που ανέπτυξε ο Λάιμπνιτς στη *Θεοδικία* του τον 18ο αι.

Σήμερα, εν τούτοις, δεν πρόκειται πια τόσο για μια *ανθρωποδικία*, όπως έλπιζε ο Γιανκέλεβιτς, αλλά σαφώς για μια ΤΕΧΝΟΔΙΚΙΑ, που μας παρασύρει άθελά μας στη μοιραία «τεχνο-Οδύσσεια» του διαστήματος ενός μέλλοντος χωρίς μέλλον, που στερείται νοήματος και Λόγου, αφού η απελευθερωτική χειραφέτηση των διαφορετικών γνώσεων, χάρη στις γνωσιακές επιστήμες και

52. Τσώρτσιλ, περί το 1939-1940.

53. M. Rees, *Notre dernier siècle?*

στα περίφημα «λογισμικά», θίγει τη φιλοσοφική σοφία μέχρι τα θεμέλιά της, με τον αυτοματισμό στον οποίο η *στατιστική σκέψη* του αριθμού σβήνει ως και την ανάμνηση της περίπλοκης εμπειρίας της φαινομενολογίας του εμβίου.

Ένα ανέκδοτο θα απεικονίσει αυτά τα φαινομενικώς «εικονοκλαστικά» λόγια για το μέλλον της πληροφορικής επιμελητείας: στις αρχές της «Επανάστασης των στρατιωτικών υποθέσεων», πριν από πάνω από δέκα χρόνια, οι στρατηγοί του Πενταγώνου αποκαλούσαν αυτή την κυβερνητική διαδικασία «πόλεμο των γνώσεων».

Μετά το παταγώδες φιάσκο της ανθρώπινης πληροφορίας στην υπόθεση της επίθεσης της Νέας Υόρκης το 2001, οφείλουμε να διαπιστώσουμε ότι τούτος εδώ ο πόλεμος είναι χαμένος, όπως και ο πόλεμος του Ιράκ, για να μη μιλήσουμε για το *μη αλάθητο* της «αποτυχημένης εκστρατείας» του Τσαχάλ [ισραηλινού στρατού] στον Λίβανο, στην οποία αυτός ο όρος, που χρησιμοποίησαν οι Ισραηλινοί, ταύτιζε απολύτως την *ασύμμετρη σύγκρουση* με ένα τεστ σε «φυσικό μέγεθος», ένα αποτυχημένο πείραμα, όπως το ήθελε ο Καρλ Πόπερ!

Όντως, όλο αυτό που είναι *αύξηση* του «μεγέθους ισχύος» ενός έθνους (πόλεμος των άστρων ή κυβερνητικός πόλεμος) το καθιστά ευάλωτο η αιφνίδια φανέρωση του «μεγέθους ένδειας» και αυτό που ήταν έκδηλο κατά την ενδόρρηξη της Σοβιετικής Ένωσης είναι το ίδιο και για οποιαδήποτε υπερδύναμη κατά την εποχή των συνεπειών!

Με αφορμή το ψευδές πνεύμα των επιστημόνων δημιουργών που ξέρουν να κρίνουν την όψη της Γης και του ουρανού, αλλά που είναι, απεναντίας, σαφώς ανίκανοι να κρίνουν τον χρόνο στον οποίο βρισκόμαστε, ας ακούσουμε πάλι τον ψαλμωδό: «*Η αλήθεια θα βλαστήσει από τη γη και από τον ουρανό θα κρεμαστεί η δικαιοσύνη*»⁵⁴. Μ' άλλα λόγια, από τη Γη θα αναβρύσει η αλήθεια της εξάντλησης των πόρων της, και από τον ουρανό θα κρεμαστεί η δικαιοσύνη που κατευθύνει τους ταπεινούς, τους δίκαιους, αυτούς που αρνούνται στον εαυτό τους τη λυρική χίμαιρα του «μεγέθους ισχύος» μιας αστροφυσικής επιστήμης αντιμέτω-

54. Ψαλμός 85.

πης με το αίνιγμα της δημιουργίας και για την οποία η ταχύτητα διαστολής του Σύμπαντος είναι πάντα μόνον *η κάλυψη με πέπλο* του μαύρου/ σκοτεινού θαλάμου του σύμπαντος κόσμου...

Όσο για τον Μίλαν Κούντερα, έγραφε με αφορμή τη λογοτεχνική προέλευση του μυθιστορήματος: «Ένας μαγικός πέπλος υφασμένος από θρύλους είχε κρεμαστεί μπροστά στον κόσμο. Ο Θερβάντες έστειλε τον Δον Κιχώτη σε ταξίδι και έσκισε τον πέπλο. Ο κόσμος ανοίχτηκε τότε μπρος στον περιπλανώμενο ιππότη σε όλη τη γυμνή κωμικότητα της πρόζας του»⁵⁵. Το ίδιο συμβαίνει σήμερα με τον μαγικό πέπλο μιας θεωρητικής αστροφυσικής.

Μήπως δεν πάνε, στη Γαλλία, να εγκαινιάσουν το ΣΥΓΧΡΟΤΡΟΝ ΗΛΙΟΣ για να φωτίσουν τα «νέφη αγνωσίας» της βαθιάς ύλης, για να διακρίνουν, επιτέλους, την έκταση στην οποία εκρήγνυται το μεγαλείο του ΠΟΛΥ ΨΗΛΟΥ!

«Χωρίς τη γοητεία του απροσδόκητου –συνεχίζει ο Κούντερα– κανένα μυθιστορηματικό πρόσωπο και κανένα μεγάλο μυθιστόρημα δεν θα ήταν νοητό. Η γέννηση της τέχνης του μυθιστορήματος συνδέθηκε με τη συνειδητοποίηση του συγγραφέα, γιατί ο μυθιστοριογράφος είναι ο κύριος του έργου του. Ο ΙΔΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ»⁵⁶. Μ' άλλα λόγια, είναι αυτός που είναι, που ήταν και που έρχεται! [ο ων, ο ην και ο ερχόμενος]

Να περιμένουμε το απροσδόκητο, είπαμε στην αρχή του βιβλίου μας, ένα ατύχημα που θίγει το σύνολο της γεωφυσικής της υδρογείου... Αφού δεν έχουμε νικήσει στον πόλεμο των γνώσεων, οφείλουμε λοιπόν να διαπιστώσουμε ότι, στην καμπή της τρίτης χιλιετίας, αυτό που μας περιμένει είναι λιγότερο η πρόοδος μιας οποιασδήποτε τεχνολογίας και λιγότερο η απροσδόκητη αποκάλυψη του *μεγέθους ένδειας* μιας ταπεινότητας της οποίας σημάδι είναι ήδη η οικολογία, με τις εκκοσμικευμένες της «προφητείες δυστυχίας» που εκδιώκουν, μία-μία, τις λυρικές αυταπάτες του συμπαντικού μυθιστορήματος των επιστημόνων της περιπλάνησης της επιστήμης.

55. Μίλαν Κούντερα, *Ο πέπλος*, 2005.

56. Μίλαν Κούντερα, *Ο πέπλος*.